

Ἐρευνα

Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ΙΔΡΥΘΗ
Τῶ 1901 ἘΝ ΟΞΦΟΡ-
ΔΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.
ΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕ-
ΞΗΓΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΟ-
ΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ

Κοινωνιολογία Ἀνθρωπισμὸς Μυχιολογικαὶ Ἐπιστῆμαι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΥΩΣΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ ἘΝΤΕΤΘΕΝ
ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚ-
ΗΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΝ.

ΤΟΜ. Δ΄.

ΜΑΡΤΙΟΣ, 1909.

ΤΕΥΧ. Γ΄.

Ἡ ΓΑΛΛΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΣ.

Ἐξ ἐμβριθοῦς μελέτης τοῦ ἀγγλοῦ δημοσιολόγου κ. Χουαϊτίν, περὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τούτου θέματος παραθέτομεν ἑνταῦθα τὴν κάτωθι ἐκτάκτως ἀξιοσημείωτον περικοπήν.

Ἡ Γαλλία κατόπιν προσπαθειῶν ἐνὸς ὄλου αἰῶνος ἐστερέωσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα κατὰ τρόπον καθιστῶντα οὐτοπίαν πᾶσαν σκέψιν περὶ παλινορθώσεως τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος. Ὅχι ὅτι τὸ παρὸν σύστημα εἶνε ἀπηλλαγμένον πλημμελημάτων, ἀλλὰ αἱ συμφοραὶ τοῦ 1870-71 ἔσχον πολύτιμον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ λαοῦ ὅστις ἤδη ταυτίζει τὴν ιδέαν τῆς βασιλείας μὲ τὴν ιδέαν τῆς ἀθλιότητος, καὶ τὴν ιδέαν τῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὴν ιδέαν τῆς ἡττης καὶ ταπεινώσεως. Πόλεμος πλέον ἐν Γαλλίᾳ εἶνε ἀπίθανον νὰ ἐκραγῇ εἰμὴ μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἀμύνης, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ῥεβάνς μετετρέπη ἀπὸ ἐνεργοῦ προγράμματος εἰς θεωρητικὸν πόθον. Νέον πολιτικὸν ιδεώδες σήμερον κυριαρχεῖ. Τὸ ιδεώδες τῆς εὐημερίας τοῦ ἔθνους ἐν τῷ συνόλω του ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου διὰ πᾶν ἄτομον ἀφ' ἑτέρου. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ γαλλικὸς λαὸς ἔλαβεν ἐπὶ τέλος τὴν διεύθυνσιν τῶν τυχῶν του εἰς χεῖρας του. Ὁ ἐκλογικὸς μηχανισμὸς εἶνε ἰδανικῆς ἀπλότητος. Αἱ ὀμάδες τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἶνε ἀφωσιωμέναι εἰς τὴν Δημοκρατίαν ὡς εἰς τὸ ἀσφαλέστερον σύστημα, αἱ δὲ ὀμάδες τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ εἶνε ἀφωσιωμέναι εἰς αὐτὴν ὡς εἰς τὸ προοδευτικώτερον σύστημα. Αἱ ὀμάδες τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐν τῷ συνόλω των εἶνε σοσιαλιστικαὶ καὶ ἀντικεφαλαιοκρατικά. Ἐκ τῶν ψηφοφορησάντων τῷ 1906 μόλις τὰ δύο ἑνατα ἦσαν ψῆφοι κεφαλαιοκρατικά. Τὸ σοσιαλιστικὸν τμῆμα τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος περικλείει ἤδη τὸ ἄνθος τῆς γαλλικῆς διανοήσεως καὶ ποικίλει ἀπὸ τῆς αὐστηροτέρας ἐπιστημοσύνης μέχρι τοῦ θερμουργότερου ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο γεγονός τοῦ παρισινοῦ Δήμου μένει ὡς ἱερὰ παράδοσις διότι ἦτο ὄχι μόνον σύστημα κοινωνικοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ ἐκδήλωσις εὐγενοῦς αὐτοθυσίας. Κατὰ χιλιάδας ἀπέθνησκον τὰ μέλη τοῦ Παρισινοῦ Δήμου χάριν τοῦ ιδεώδους τῆς κοινωνικῆς μεταμορφώσεως. Ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ ὁ δημοκρατισμὸς θὰ ἐξηφανίζετο· ἐν Γαλλίᾳ ἀπλῶς ἀνεχαιτίσθη ἐπὶ στιγμὴν ἵνα ὀδεύσῃ στερ-

ρώτερον. Ἐκινδύνευσεν, εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου του, ἡ Γαλλία ἔσχε τὴν σύνεσιν νὰ ἐνστερνισθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰουλίου Γκέξδ, ὅστις ἐμβαθύνει εἰς τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας ἐδίδαξε βαθμηδὸν τοὺς συμπατριώτας του νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς παλαιὰς μεθόδους ἐνεργείας ἀκάρπου, καὶ νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν διαδόσεως ἰδεῶν ἀφορωσῶν εἰς σκοπὸν θετικὸν καὶ ὠρισμένον. Οὕτω κατωρθώθη τὸ θαῦμα νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Βουλὴν τεσσαράκοντα βουλευταὶ ἐκ τῶν προτέρων κηρυχθέντες ὑπὲρ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Μετὰ τὸν Γκέξδ ἀνεφάνη ὁ Ζωρὲς μὲ τὸ σχέδιον τῆς ἐνώσεως ὄλων τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς Δημοκρατίας. Ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του οἱ σοσιαλισταὶ ἐξηκολούθησαν νὰ διαδίδωσι τὰς ἀρχὰς των ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἑνταυτῷ νὰ συμπράττωσι καὶ μετὰ τῶν καθεστηκυῶν ἐξουσιῶν. Τοῦτο ἀπῆρσεν εἰς τοὺς σοσιαλιστὰς τῶν ἄλλων χωρῶν, καὶ ἐν τῷ Διεθνεῖ Συνεδρίῳ τῆς Δρέσδης ἐπηκολούθησε τιτανικὴ συζήτησις μετὰ τοῦ Ζωρὲς καὶ τοῦ Βεβέλ. Ὁ Βεβέλ ἐνίκησε πείσας τὸ Συνέδριον νὰ ψηφίσῃ ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δεῖ νὰ ἔχη τακτικὴν αὐστηρῶς ἀνεξίτητον ἀπὸ πάντων τῶν πολιτικῶν κομμάτων, καὶ νὰ μὴ μετέχη οἰασδήποτε κεφαλαιοκρατικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Ζωρὲς μεγαθύμως ἐδέχθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς πειθαρχίας τοῦ κόμματος. Τῷ 1906 διεξήγαγεν ἄλλην τιτανικὴν συζήτησιν μετὰ τοῦ Κλεμανσῶ ὡς προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ὑποστηρίζοντος τὸ βαθμαῖον τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπικρατήσεως. Ὁ σοσιαλισμὸς ἐν Γαλλίᾳ εἶνε ἄρκετὰ ἰσχυρὸς ὥστε νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς νομοθεσίας, ἀλλ' ὄχι νὰ δεσπόζῃ αὐτῆς. Δήμαρχοι σοσιαλισταὶ ἐκλέγονται κατὰ ἑκατοντάδας, δημοτικοὶ δὲ σύμβουλοι κατὰ χιλιάδας. Αἱ συντεχνίαι δὲν εἶνε ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ ἀναφανδὸν σοσιαλιστικά, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ὑποστηρίζουσι τὸ κίνημα. Ὁ ὀργανισμὸς τῶν γαλλικῶν συντεχνιῶν δὲν ἔσχεν οἶαν ἀνάπτυξιν ἔσχεν ὁ ὀργανισμὸς τῶν ἀγγλικῶν, ἄλλως διαφέρει ἀσπαστικῶς τὴν μεθόδον μεταξὺ τῶν δύο. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ κράτος βόηθει τὰ μέλη τῶν συντεχνιῶν εἰς τὴν ἀξίωσιν τῶν ἡμερομισθίων των, ἐνῶ ἐν Ἀγγλίᾳ δεῖ συμβάλει τοῦτο. Αἱ ἀγγλικαὶ συντεχνίαι, ἰσχυρῶς, εἶνε ἐπαυστατικώτεραι. Ἐν γένει ὁ γαλλικὸς ἐργατὴς τυχάνει πλειοτέρων περιποιήσεων ἐκ πέρους τῆς

πολιτείας, ἔχει ἀναμφιβόλως ἰνετώτερον βίον καὶ τυγχάνει ἐκπαιδεύσεως καλητέρας, παρὰ ὁ ἄγγλος. Ὁ γάλλος ἐργάτης ἐντούτοις μισεῖ τοὺς νοικοκυραίους καὶ τοὺς ἀριστοκρίτας περισσύτερον παρ' ὅσον μισεῖ αὐτοὺς ὁ ἄγγλος. Μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἀνεπτύχθη καὶ τὸ μίσος τῶν ἐργατικῶν τάξεων κατὰ τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐνῶ οἱ ἐργάται τῶν πόλεων εἶνε σοσιαλισταί, οἱ γεωργοὶ τῶν ἐξοχῶν ἀδυνατοῦσι ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τοῦ ὑπνωτισμοῦ τῆς γαιοκτημοσύνης. Τὸ μέγα ὄνειρον τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ εἶνε ἡ ἰσότης, ἣτις εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, πάθος ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Ἡ ἰδελφότης εἶνε αἴσθημα περιαριζόμενον ἐντὸς τῶν ὀρίων ἐκίστης τάξεως, οἰκογενείας, ἐπιστήμης, μὴ κατορθῶσαν ἀκόμη νὰ ἐπεκταθῇ γενικῶς εἰς τὸ ὅλον τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐλευθερία δυστυχῶς χωλαίνει μεθ' ὅλην τὴν προόδον ἣν ἔκαμεν ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ὑπάρχει μόνον θεωρητικῶς ἐν Γαλλίᾳ. Αἱ γαλλικαὶ κυβερνήσεις ἔχουσι κυριευθῆ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπεμβαίνουσι ἅμα τῇ παραμικρᾷ προκλήσει. Κανονίζουσιν ἀπεργίας καὶ δημοσίας συναθροίσεις, κατὰ τρόπον ἐξερεθίζοντα καὶ δὴ διακυβεύοντα τὴν "δημοσίαν ἐκείνην τάξιν," ἣν ἐν τῇ νευροπαθεῖ αὐτῶν ἀνησυχία ποθοῦσι νὰ διαφυλάξωσι. Μεθ' ὅλα ταῦτα εἶνε γεγονός ὅτι ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν καθεστὸς, ἡ ἀχανὴς καὶ πανίσχυρος τάξις τῶν νοικοκυραίων δὲν τηρεῖ πλέον τὴν ἐγωϊστικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν βίον ἣν ἐτήρει ἄλλοτε, μάλιστα τείνει νὰ συνταυτισθῇ μετὰ τοῦ λαοῦ, ὅστις τότε θὰ εἶνε ὁ κυβερνῶν τὴν Γαλλίαν. Ἡ Δημοκρατία εἶνε ἤδη ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ φύλαξιν τοῦ ὅλου ἔθνους. Εἶνε δὲ λίαν εὐχάριστον ὅτι ἡ νομοθεσία τῆς προσανατολίζεται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνιολογικῆς ἐρεῦνης. Εἰς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον ἡ Γαλλία ἐνομοθέτησε σοφᾶς ἀρχὰς ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος διαχύνεται εὐεργετικῶς εἰς τὸ ὅλον ἐθνικὸν σῶμα, τίθεται δὲ φραγμὸς εἰς τὴν συσσώρευσιν μεγάλων περιουσιῶν, καὶ ἐξασφαλίζεται τοιαύτη κυκλοφορία πλούτου ὥστε νὰ ἀρδεύῃ καὶ γονιμοποιῇ τὴν ὅλην ἑκτασιν τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Ὁ γαλλικὸς χαρακτήρ ἐκδηλοῦται ὀλόκληρος εἰς τὴν φιλολογικὴν παραγωγὴν τῆς Γαλλίας. Καὶ ὅπως εἶνε διφυής, εὐεπίφορος καὶ ἀφελὴς ἀφ' ἑνός, ἀκριβὴς δὲ καὶ σχεδὸν θῦμα τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς του ἀφ' ἑτέρου, οὕτω ἡ γαλλικὴ φιλολογία παρουσιάζει περιόδους ἐναλλάξ ἀνυποταξίας καὶ κλασικότητος. Ἡ σύγχρονος φάσις τῆς γαλλικῆς ποιήσεως εὐρίσκεται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀνυποταξίας. Οἱ παντοίων ἐμπνεύσεων ποιητὰ ἐμφανίζονται ἐνώπιον τῆς φήμης καὶ ἐξαφανίζονται ὅπως οἱ χαρακτήρες τοῦ κινηματογράφου ἐνώπιον τῶν θεατῶν. Οὐκ ὀλίγη ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ποιητικοῦ κινήματος ἐπιγίνεται ἐξῴθεν. Ἰδίως διακρίνεται ἡ ἐπίδρασις

τοῦ βέλγου Μέτερλικ. Ἄλλ' ἀνατέλλει ὄλοεν ἡ λατρεία πρὸς τέσσαρας ἀμερικανούς, τὸν Οὐίτμαν, τὸν Πῶ, τὸν Ἐμερσον καὶ τὸν Τορῶ. Ἡ αὐτὴ ἀνυποταξία ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τῇ μυθιστορίᾳ. Ὁ ζολαϊσμός ἀντιπαρήλθεν, ἀλλ' ἀφήκε μόνιμα ἔχνη, ὡς φερ' εἰπεῖν, τὸ πρὸς τὰ φάκτα σέβας καὶ τὴν πιστὴν περιγραφὴν τῶν λεπτομερειῶν. Ἐπίσης κληροδοσία τοῦ ζολαϊσμοῦ εἶνε καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς σημερινῆς γαλλικῆς μυθιστοριογραφίας τὸ συνιστῶμενον εἰς ἐπιδίωξιν κοινωνικοῦ σκοποῦ διὰ τῆς πλοκῆς. Οὐδέποτε ἄλλοτε τὸ γαλλικὸν μυθιστόρημα ἠσχολήθη τόσο μετὰ τὴν μελέτην τῶν κοινωνικῶν φαινομένων.

Παρατηρεῖται καὶ θρησκευτικὴ τις ζύμωσις ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ πᾶς ἀπόστολος αὐτῆς ἐπιμελεῖται νὰ ἀφίη τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶνε πατριώτης μᾶλλον παρὰ ἄγιος. Τὸ κοσμοπολιτικὸν πνεῦμα ἐν τῇ λογογραφίᾳ ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ Λοτὶ οὗ τὰ ἔργα περιστρέφονται εἰς τὴν σπουδὴν ἀλλοδοπῶν τύπων καὶ ιδιοσυγκρασιῶν, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ τὴν βλέψιν τῆς γαλλικῆς δόξης.

Νέαν ζῶν ἐἰς τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν ἀναμφιβόλως ἐμφυσᾷ ἡ ἐργασία τοῦ Ροδ, ὅστις δὲν εἶνε μόνον φιλόσοφος, ἀλλὰ καὶ ἀριστοτέχνης εἰς τὸ γράφειν ὑποτασσόμενος μάλιστα εἰς ὅλους τοὺς χαλινοὺς οὓς ἀπαιτεῖ ὁ ἰδανικὸς γαλλικὸς χαρακτήρ. Τὰ θέματα τῆς λογογραφικῆς δράσεως τοῦ Ροδ εἶνε ἡ ἀθλιότης τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἡ χρεωκοπία τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ἔριδες μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἡ ἰδιοτέλεια τῶν πολιτευομένων, καὶ ἄλλα. Τὸ θέμα τῆς ἰδιοτελείας τῶν πολιτευομένων ἀπασχολεῖ καὶ τὸν Δὲ Βογκνὲ συγγράψαντα τὸ ὄντως ἰσχυρὸν ἔργον Οἱ λαλοῦντες νεκροί. Ἡ σχολὴ τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς εἶνε ὁ Βαγέν, ἔχει ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς τὸν βίον τῶν ἐπαρχιῶν. Μεγάλως δυνάμειος μυθιστορήματα ἔγραψεν ὁ Βαγέν, περιστρεφόμενα εἰς τὰς νεαρὰς ἐργατρίας, εἰς τὴν μετανάστευσιν τῶν χωρικῶν ἀπὸ τὰς ἐξοχὰς εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὴν ἔριδα μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, καὶ εἰς τὸ πρόβλημα τῶν ἀπολεσθεισῶν δύο ἐπαρχιῶν. Ἐτερος ἐπιφανὴς μυθιστοριογράφος τῆς σχολῆς ταύτης εἶνε ὁ Βορδῶ.

Ἐξ ὅλων τῶν μυθιστοριογράφων οἱ περισσότερον ἀναγινωσκόμενοι εἶνε ὁ Παῦλος Βουρζὲ καὶ ὁ Ἀνατόλ Φράνς τῆς ἀρχαιοτέρας σχολῆς, καὶ ὁ Μαυρίκιος Βαρρὲς τῆς νέας. Ὁ Βουρζὲ ἤδη ἐτράπη εἰς τὴν συνηγορίαν ὑπὲρ ὅλων τῶν συνηρητικῶν θεσμῶν, ἀναγινώσκειται ὁμως μᾶλλον διὰ τὴν γοητείαν μεθ' ἧς γράφει. Ἄλλὰ μετὰ ἴσης γοητείας γράφει ὁ Ἀνατόλ Φράνς, ὁ ἐνθερμὸς συνήγορος πασῶν τῶν φιλελευθέρων, προοδευτικῶν καὶ δὴ ἀνατρεπτικῶν τάσεων, θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων διὰ τὴν περικαλλῆ διαύγειαν τοῦ ὕφους του καὶ τὴν νήφουσαν γλαφυρότητα αὐτοῦ. Τὸ ἔργον του *L'île des Pingouins* εἶνε ἰσῶς ἐν τῶν ἀρίστων τὰ ὁποῖα εἰκονίζουσι τὴν μέθοδον

τοῦ Φράνς, καὶ προσέτι, δυστυχῶς καὶ κάποιαν περίσσειαν χυδαιολογίας. Εἶνε πολύτιμος διερμηνεὺς τῶν προοδευτικῶν πόθων τοῦ ἔθνους καθ' ὃν χρόνον οἱ ἄλλοι λογογράφοι ὧν τὰ ἔργα ἀναγινώσκονται, εἶνε ὀπισθοδρομικοὶ κατὰ τὰς ἰδέας ἴσως διότι ἐπείγονται νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἐπαρκῆς ἀκροατήριον παρὰ τῇ πλουτοκρατίᾳ. Τοῦ Μαυρικίου Βαρρὲς τὰ ἔργα εἶνε ἴσως τὰ μάλιστα πάντων ἀναγινωσκόμενα. Εἶνε θερμὸς πατριώτης καὶ θιασώτης τοῦ ἐπαρχιωτικοῦ βίου. Τὰ μυθιστορήματά του βασίζονται ἐπὶ τῆς ἱστορίας, θεωρουμένης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς νέας σχολῆς, δηλαδή ὑπὸ τὸ φῶς ὅτι τὰ ἔθνη δημιουργοῦσι τὴν ἱστορίαν, ὄχι οἱ βασιλεῖς καὶ στρατηλάται. Εἶνε προσέτι δεινὸς ψυχολόγος ἐμβαθύνων εἰς τὰ ἔνδον δεδομένης φυλῆς, ἀνεξαρτήτως τῆς πολιτικῆς τῆς ἀνεξίτητος.

Βεβαίως εἶνε καὶ λογογράφοι ὧν τὰ προϊόντα εἰς αὐδένα ἀφορῶσι κοινωνικὸν σκοπὸν. Ἐκ τούτων ὁ Ρενιέ εἶνε λίαν δημοφιλὴς, κυρίως διὰ τὴν λεπτὴν εἰρωνείαν του καὶ τὸ λεγόμενον "γαλατικὸν πνεῦμα." Τὸ ζήτημα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς γυναικὸς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν κοινωνικῶν προλήψεων εἶνε εἰς ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις σκοποὺς εἰς τοὺς ὁποίους ἀφορᾷ τὸ γαλλικὸν μυθιστόρημα. Τῶν προσπαθειῶν τούτων κατήρξατο ὁ Μαρσέλ Πρεβὸστ διὰ τοῦ ἔργου του *Les Demi-Vierges*. Τὸ κίνημα ὅμως ἀπὸ τινος ἔχουσιν ἀναλάβει αὐταὶ αἱ γυναῖκες καίτοι ὄχι ἀκόμη καθ' ὃν τρόπον ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα μέθοδοι μόναι εἶνε ἡ δημηγορία καὶ ἡ διαδήλωσις. Αἱ γαλλίδες ὅμως δὲν ἀποβλέπουσι τόσον εἰς ἐκλογικὸν δικαίωμα ὅσον εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκιακὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν. Διακρίνονται δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι διὰ τῶν δημοσιευμάτων των αἱ κυρίαι Ζερὰρ Οὐβίλ, Ρενιέ, Νοαίλ, Κουλεβαῖν (περιώνυμος ἰδίως διὰ τὸ *Sur la branche*, καὶ *Eve Victorieuse*) καὶ Μαρκέλλη Τιναῖρ περιώνυμος διὰ τὸ *Maison du Péché*. Αἱ συγγράφουσαι αὐταὶ γυναῖκες ἔχουσι πᾶσαι ὄχι μόνον ὠρισμένον σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκουσιν, ἀλλὰ καὶ δεξιότητα καὶ μάθησιν δι' ὧν τὸν ἐπιδιώκουσιν ἀρμοδίως, καὶ γράφουσιν ὄχι ὡς ἄνδρες, ἢ ἀπεκδεχόμενοι νὰ λαμβάνωνται ὡς ἄνδρες, ἀλλὰ γράφουσιν ὡς γυναῖκες μὲ καθαρῶς γυναικεῖον σημεῖον ἀπόψεως, καὶ γυναικεῖαν ἐφεκτικότητα. Ἐντεῦθεν διαφέρουσι τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφοῦσῶν γαλλίδων, καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Γεωργίας Σάνδ.

Εἶνε ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς συγχρόνου Γαλλίας ὅτι οἱ ἐξαγγελεῖς ἰδεῶν τείνουσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νὰ ἐκφράζωνται εἰς ποιήματα, μυθιστορήματα καὶ δράματα. Τὸ μέγιστον μέρος τῆς ζωτικῆς διανοήσεως ἐν Γαλλίᾳ ἔχει ἐνθρονισθῆ εἰς τὴν μυθιστοριογραφίαν, ἥτις ἐπομένως κέκτηται ἀξίαν, ἀφοῦ ἀτενίζει εἰς τόσῳ πολὺ περισσότερον παρὰ τὴν παροχὴν ὀλιγοῦρου τέρψεως. Ἡ ἱστοριογραφικὴ ἐργασία διακρίνεται διὰ τὴν λεπτομερῆ σπουδὴν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐπὶ τῆς

ἀρχῆς ὅτι τὰ γεγονότα λαλοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν. Ὁ Σορέλ εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς ταύτης ἥτις, ἔστιν ὅτε, ἐντούτοις, κατατάσσει τὰ γεγονότα κατὰ τρόπον ὥστε νὰ λαλῶσιν ὄχι ἐντελῶς ἀφ' ἑαυτῶν. Τὴν ἀρχαιοτέραν σχολὴν, τῆς περιγραφικότητος, προφητικότητος, γοητευτικότητος, τὴν σχολὴν ἣν ἐνεκαίνισεν ἡ μέθοδος τοῦ Μισελέ, ἐκπροσωποῦσιν ὁ Λαβίς καὶ ὁ Φυστέλ Κουλάνζ. Ὁ Κουλάνζ ὅμως εἶνε μέγας ἀριστοτέχνης κατορθόνων νὰ ἀφίνη τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ γραφικότης τῶν ἔργων του εἶνε ἐπεισοδιακὴ καὶ κατὰ σύμπτωσιν καὶ ὅτι οὐδὲν ἄλλο τὸν ἐνδιαφέρει εἰμὴ ἡ ἔκθεσις τῶν γεγονότων. Ὁ Γαβριὴλ Ἀυστῶ συνδυάζει τὰς δύο σχολάς. Ἐν τῶν λαμπροτέρων καὶ οὐσιαστικωτέρων ἔργων τῆς ἐποχῆς εἶνε ἡ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα Ἱστορία τῆς Συγχρόνου Γαλλίας ἀπὸ τοῦ γαλλο-γερμανικοῦ πολέμου. Χρονογράφους πάντοτε ἡ Γαλλία παρήγαγεν ἐξόχους, καὶ τοιοῦτοι ὑπάρχουσι πολλοί. Ὁ Βουρζέ διακρίνεται διὰ τὰς ταξειδιωτικὰς χρονογραφίας του ἰδίως διὰ τὸ σύγγραμμά του *Sensations d'Italie*.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κυρίως ἐπιστήμην καὶ φιλοσοφίαν οἱ γάλλοι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξαρτῶνται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ ξένους. Ὁ Δάρβιν, ὁ Σπένσερ, ὁ Βούκνερ, ὁ Χαίκελ, ὁ Σοσπενχάουερ, ὁ Χάρτμαν καὶ ὁ Νίτσε εἶνε οἱ κυριώτεροι ἀρμοσταὶ τῆς γαλλικῆς σκέψεως.

Καὶ ἡ δραματογραφία εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἐστραμμένη πρὸς τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα. Κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν ἐπιζητεῖ τὰ πνευματικὰ ιδεώδη τῆς ἐποχῆς, καὶ λαμβάνει τοὺς χαρακτήρας ἐκ τῶν πραγματικότητων τοῦ ζωντανοῦ καθημερινοῦ βίου. Ὁ γάλλος δραματογράφος ἀπλούστατα ἠνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς του καὶ βλέπει τὰ περίεξα αὐτοῦ συμβαίνοντα. Τὸ αὐτὸ δὲ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἠθοποιοῦ ὅστις ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βασίζεται ἐπὶ τῆς σπουδῆς τῆς φύσεως. Ὁ Βαρζῦ φαίνεται ἐφευρὼν νέαν μέθοδον πρὸς ἀναπαράστασιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ γαλλικὴ σκηνὴ βαθμηδὸν ἐγκαταλείπει τὸν παλαιὸν πραγματισμὸν καὶ ἐγκολποῦται τὸν νέον συμβολισμὸν τῆς πραγματικότητος.

Ἐν γένει τὰ θέματα ἐξ ὧν ἐμπνέεται ὁ γάλλος λογογράφος σήμερον ἀναφέρονται εἰς πᾶσαν φάσιν τοῦ συγχρόνου βίου, παντοῦ δηλαδή ὅπου αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων πάλλουσιν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων καὶ προβλημάτων, πρῶττει δὲ τοῦτο ὄχι ἰπλῶς ἐπιζητῶν φήμην ἀλλὰ κυρίως ἐρευνῶν, ὁ δὲ κριτικὸς προσαρμόζει τὸν γνώμονά του συμμορφούμενος ἀναλόγως. Ἀφ' ὅτου δηλαδή ὁ κόσμος προτιμᾷ τὰ ἔργα τὰ περιστερέφόμενα εἰς κοινωνικὸν τι πρόβλημα, οἱ κριτικοὶ ἔπαυσαν νὰ κάμνωσιν χρῆσιν τῆς λέξεως "πρόβλημα" μὲ σκοπὸν χλευασμοῦ, καὶ ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς ἄλλας λέξεις, ἀπαξίῃ λέξις "πρόβλημα" ἀπώλεσε τὴν χλευαστικὴν τῆς δυνάμιν.

Ὅπως εἰς τὰ γράμματα οὕτω καὶ εἰς τὴν μουσουργίαν ὑπάρχει νέα σχολή με ἀνύλογον ὕψος καὶ εἰς τὰ γράμματα ἐξέγερσιν κατὰ τῶν παλαιῶν μεθόδων. Ἡ νέα μουσουργικὴ σχολή ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ Δεβυσσὺ Δενδῦ, Βρυνώ καὶ Σαρπαντιέρ καὶ θεωρεῖ τὸν Βάγνερ καὶ τὸν Γλουκ ὡς παρακρούσεις τοῦ παρελθόντος. Τὸ ὑνειρώδες χαρακτηρίζει αὐτὴν καὶ ἡ ἐπιδίωξις ἀναπαράστασεως ὅχι αὐτῶν τούτων τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων, ἀλλὰ τῆς ποικιλίας τῶν φύσεων ἐκαστου συναισθήματος. Προσομοία ἐπανύστασις συντελεῖται καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἧς ἐπίσης ὑπάρχει νέα σχολή πρεσβεύουσα, ὅπως καὶ ἡ νέα μουσουργικὴ σχολή, ὅτι ὁ βίος εἶνε ἐμπλεῶς πραγματικότητων ἅς οἱ προγενέστεροι καλλιτέχναι δὲν ὑποπτεύθησαν. Τὸν αὐτὸν ἰσχυρισμὸν προβάλλει καὶ ἡ νέα σχολή τῆς γλυπτικῆς. Ὁ Κλαύδιος Μονέ καὶ ὁ Ροδέν εἶνε οἱ ἀρχηγοὶ τῆς νέας ζωγραφικῆς σχολῆς, καὶ διδάσκουσιν ὅτι ὁ ζωγράφος πράγματι οὐδὲν ἄλλο ἔχει νὰ ἀναπαραστήσῃ εἰμὴ τὸ φῶς διότι αὐτὸ καὶ μόνον εἶνε ἡ ἀλήθεια. Τὸ χρῶμα δὲν εἶνε ἀλήθεια, εἶνε ἀπλή ὀπτικὴ ἀπάτη καὶ ἂν θέλῃ ὁ ζωγράφος νὰ παραγάγῃ χρῶμα πρέπει νὰ τὸ παραγάγῃ ὅπως τὸ παρίγει καὶ ἡ φύσις, δημιουργῶν δηλαδὴ τὸν δέοντα συνδυασμὸν ὅπως ὁ θεατὴς ἴδῃ τὸ ἀπαιτούμενον χρῶμα κατὰ ὀπτικὴν ἀπάτην. Ἡ μίξις χρωμάτων πρὸς παραγωγήν χρώματος εἶνε παιδαριώδης ἰδέα ὅπως παιδαριώδες εἶνε ἡ ἰχνογράφησις ἀντικειμένων. Ἡ μόνη ἰχνογράφησις ἦν ἡ φύσις γνωρίζει εἶνε ἡ ἰχνογράφησις τοῦ φωτός. Ἔργον τοῦ ζωγράφου εἶνε ν' ἀναπαριστᾷ τὴν ζωὴν δηλαδὴ τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἐπομένως μόνον φῶς καὶ χαρακτῆρα. Ἀναπαράστασις παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου εἶνε ματαιοπονία. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ ἔρευνα καὶ παράστασις τῆς ἀληθείας εἶνε τὸ πάθος ὑφ' οὗ διακαίεται ἡ νέα σχολή, ἣτις ἐπιζήσασα τοῦ σταδίου τῆς πάλης, συκοφαντίας, περιφρονησεως καὶ πενίας, εὐρίσκεται εἰς τὸ ζενίθ τῆς δόξης τῆς. Ἐν τῇ γλυπτικῇ ἡ νέα σχολή προβάλλει τοὺς αὐτοὺς ἰσχυρισμοὺς περὶ φωτός, πραγματικότητος, ἀληθείας, χαρακτῆρος, καὶ ἐπιμένει ὅτι οἱ Ἕλληνες αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν παρήγαγον ἔργα γλυπτικῆς αἰώνια. Γενικῶς εἰπεῖν ἡ Τέχνη ἐν Γαλλίᾳ εὐρίσκεται εἰς στάδιον σοβαρῶν πειραμάτων, καὶ ὅ,τιδήποτε προκύψει προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἀπὸ ἕκαστον πείραμα πηγάζει μόνιμὸν τι πάντοτε στοιχείον αὐξάνον τὸν πλοῦτον τῶν ιδεῶν.

Τὸ σοβαρώτερον τῶν προσφάτων γεγονότων ὑπῆρξεν ἡ ἔρις μεταξὺ ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, ἔρις χρονολογουμένη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ σχοῦσα ἐπικίνδυνον φύσιν προσφάτως ὡς ἐκ τῆς στάσεως ἦν ἡ Ἐκκλησία ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ ἀξιούσα νὰ κανονίξῃ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ ἔθνους. Ἐντεῦθεν ἐξερράγη ὁ πόλεμος ὁ καταλήξας εἰς τὴν ἐξόντωσιν

τῆς ἱερατικῆς ἰσχύος. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως, καίπερ ἠττηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῶν λαϊκῶν ψήφων δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς πολιτικῆς εἰς τὸ πεδίου τῶν γραμμάτων ἔνθα κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ κάποιαν ἀντίδρασιν εὐρούσα σύμμαχον τὴν δύναμιν τῆς ἐμμουῆς πολλῶν, ἰδίως τῶν γυναικῶν, εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνηθείας. Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ ἐκ τῆς ἔριδος ταύτης προκύψασα προσπάθεια τῶν φιλοσόφων νὰ διατυπώσωσιν αὐταρκές τι σύστημα ἠθικῆς ἀνεξάρτητον τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας ὅπερ νὰ ἰκανοποιῇ οἰονδήποτε πεπολιτισμένον καὶ προοδευτικὸν ἔθνος. Ὁ Γκυγιὼ ἰδίως διακρίνεται διὰ τὴν διατύπωσιν συστήματος ἠθικῆς ἐρειδομένης ἐπὶ τῶν νόμων τοῦ βίου. Τὸ ἀλτρουστικὸν ὀρμέφυτον, λέγει ὁ Γκυγιὼ, εἶνε νόμος τῆς ἀνθρωπίνης συστάσεως ὅπως καὶ τὸ ἐγωϊστικόν. Ὁ ἀλτρουισμὸς ἀνήκει εἰς τὴν δυναμικὴν λειτουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὅπως ὁ ἐγωϊσμὸς ἀνήκει εἰς τὴν αὐτοσυντηρητικὴν. Δὲν εἶνε ἐπομένως μεγαλύτερον σφάλμα παρὰ νὰ νομίζῃ τις ὅτι δύναται νὰ ζήσῃ εὐδαιμών ἐπὶ τῇ βίσει μόνου τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην τὴν διατρανοῖ ἡ ἔρευνα τῶν νόμων τῆς ὑπάρξεως χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην νὰ μᾶς κομίσῃ τις αὐτὴν ὡς ἀγγελιαφόρος οὐρανόθεν ἢ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Γαλλίᾳ διακαυνοῖται με αὐστηρὰν προσοχὴν κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς θεολογικῶν διδαχῶν, περιερχομένη ἐπομένως εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ πόλεμος οὕτω ἐξακολουθεῖ, καὶ ὁ λαὸς εἶνε ἀνένδοτος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶνε ἀνένδοτος πρὸς τὸν λαόν. Πᾶς φόβος ἄρα ἀντιδράσεως δὲν ἐξέλιπεν ἐν τῇ σφαίρᾳ ταύτῃ, ὅπως ἐξέλιπεν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς δυναστικῆς ἔριδος. Γιγαντιαία εἶνε ἡ πρόοδος ἣτις ἐπετελέσθη ἐν τῇ δημοσίᾳ ἐκπαιδεύσει ἣτις ἀπὸ τῆς στοιχειωδестаύτης μέχρι τῆς ἀνωτάτης εἶνε ὅχι μόνον προσιτὴ εἰς πάντας, ἀλλὰ καὶ ἄριστα ὀργανωμένη ὅπως ἀποβαίνει κατὰ πάντα τελεσφόρος. Τὸ σύστημα ὅμως ἔχει ἐν ἐλάττωμα. Εἶνε ἄριστον ὡς προπαρασκευὴ εἰς στάδιον, ἀλλ' εἶνε πλημμελὲς ὡς μέσον καλλιέργειας τοῦ χαρακτῆρος.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Γαλλία ὑπὸ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἀνεδείχθη ἰσχυρά, εὐπορος, εὐτολμος περὶ πειράματα ἐν τοῖς γράμμασι ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμασι· ἀνεδείχθη τουτέστιν ἔθνος ζωντανὸν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν. Καί, ὅπερ ἐξόχως ἀξιοσημείωτον, τὸ γαλλικὸν ἔθνος ἠσπίσθη τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς εἰρήνης, ἀποταξίμενον τῷ παλαιῷ πνεύματι τῷ ἀσμενιζομένῳ εἰς πολέμους. Ἡ γαλλικὴ Δημοκρατία ὅπως καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἔθεσεν ὡς θεμελιώδες ἀξίωμα ἔθνικου βίου νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ ποτὲ πόλεμον ἄλλου εἶδους εἰμὴ καθαρῶς ἀμυντικόν.

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ.

Ἡρωτήθη πολλάκις ποῦ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ γόητρον τῆς Ἰταλίας, ὥστε ἡ χώρα αὕτη νὰ ἐλκύη καὶ νὰ θέλγῃ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πάσης ἐθνικότητος. Τὸ ἰταλικὸν γόητρον δὲν ἔγκειται οὔτε εἰς τὴν ἐξαισίαν ἀτμοσφαιραν, δι' ἣν ἡ Ἰταλία εἶνε περιώνυμος, οὔτε εἰς τὰς σαγηνευτικὰς ἀναμνήσεις τοῦ ἰταλικοῦ παρελθόντος, οὔτε εἰς τὰ ἔξοχα καλλιτεχνικὰ προϊόντα, ὧν βρίθει ἡ ὅλη χερσόνησος. Τὸ γόητρον τῆς Ἰταλίας ἔγκειται εἰς τὴν διηνεκὴν ἐκείνην παλιγγενεσίαν ἣτις δίδει ἡκατάσχετον ἐντύπωσιν ἀειθαλοῦς καὶ ἀπαύστως ἀνανεουμένου σφρίγγους. Ἡ σύγχρονος Ἰταλία ἐξέπληξε τὸν κόσμον, διὰ τῆς ἀρρενωπότητος καὶ ἀναγεννηθείσης ἀκμῆς τῆς ἀπὸ τῶν ἀξιωματημονεῦτων ἡμερῶν τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, τοῦ Καβούρ τοῦ Γαριβάλδη καὶ τοῦ Ματσίνη. Ἡ δρᾶξ αὕτη ἀνδρῶν ἀφωσιωμένων ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, ἀνευ ὑστεροβουλίας, ἀνευ φιλαυτίας, εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἰταλικῆς παλιγγενεσίας, ὑπήρξεν ἡ θαυματουργὸς καὶ δημιουργὸς δύναμις ἐξ ἣς προέκυψεν ἡ νέα Ἰταλία. Τὸ νεαρὸν αὐτὸ κράτος εἶνε σήμερον μία τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, οἱ δὲ προσημειωθέντες ἀφιλαυτοὶ συντελεσταὶ του τάσσονται μεταξὺ τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, κατακτήσαντες τὸν στέφανον τῆς ἀθανασίας διὰ τῆς ἀνευ ὄρων ἀφοσιώσεως αὐτῶν, καὶ διὰ τῆς ἀφιλαυτίας των. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰταλίας αὐξάνει καταπληκτικῶς, αὐξάνει ταχύτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥωσικοῦ. Τόσον ἄφθονον δὲ ρεῦμα μεταναστατῶν ἐκχύνεται ἐκ τῆς χώρας, ὥστε ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι συμπαγεῖς ἰταλικαὶ κοινότητες ἀριθμοῦσαι 60,000 μέλη ἐκάστη, ἡ δὲ Ἀργεντινῇ Δημοκρατία τείνει νὰ καταστῇ νοτιοαμερικανικὴ Ἰταλία. Ἡ ἰδιοφυΐα αὕτη τοῦ ἀναγεννασθαι ἐχαρακτήρισε τὴν Ἰταλίαν ἐν παντὶ αἰῶνι, ἀλλ' οὐδέποτε μὲ τόσῳ ἐκλαμπρῶν σθένος ὅσῳ ἐν τῇ παρούσῃ γενεᾷ. Οὐδεμία ἄλλη χώρα ἐν τῷ κόσμῳ ἔχει τὸ σαγηνευτικὸν χαρακτηριστικὸν ὅτι ἐνῶ εἶνε ἔμπλεως μνημείων ἀρχαίας δόξης, περιστοιχεῖται ἐντούτοις καὶ ὑπὸ πασῶν τῶν ἐνδείξεων ἀκατασχέτου καὶ ἀνεξαντλήτου νεότητος καὶ σφριγγώσεως γονιμότητος. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ καλλιέργεια καὶ γονιμότης τῆς χερσονήσου ἔθρεψεν ἑκατομμύρια κατοίκων, καὶ ὅμως σήμερον εἶνε ὑπέρποτε γόνιμος. Τὸ κάλλος τῶν τοπέων τῆς συνδυάζεται μὲ τὴν ὑπερχειλίζουσαν παραγωγὴν των. Ἀπὸ τοῦ βορειοτέρου ὀρίου τῆς Κιάσσο, μέχρι τῆς σικελικῆς ἀκτῆς τοῦ Γιργέντη, ἡ ὅλη γραμμὴ παρουσιάζει θελκτικώτατον θέαμα παντοειδῶν φυτειῶν τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε εἰμὴ πλαίσιον τῆς πρασίνης ποικιλίας τῶν ἐνδοτέρων ἐκτάσεων.

Ἀνὰ πᾶν ἔτος, διηνεκῶς αὐξάνων ἀριθμὸς περιηγητῶν ἐπισκέπτονται τὰ ὄρη, τὰς κοιλάδας καὶ τὰ περὶ τὰς λίμνας φάληρα τῆς περικαλοῦς ταύτης χερσονήσου. Ἀκατάπαυστοι δὲ ἐκδίδονται καθ' ὅλον τὸν κόσμον περιγραφαὶ ἐξαίρουσαι τὰ θαυ-

μάσια ὄρεινὰ ἄσπεα αὐτῆς· τὰ ὄνειρώδη χωρία τῆς κατὰ ἑκατοντίδας κοσμοῦντα τὴν ἄλυσιν τῶν Ἀπεννίνων, τὰς πεδιάδας τῆς Λομβαρδίας κατακαλυπτομένας ὑπὸ σπορᾶς καὶ διατεμνομένας ὑπὸ σειρῶν συκαμινοφυτείας τρεφούσης ἑκατομμύρια μεταξοσκωλήκων· τὴν ἡμιτροπικὴν Ῥιβιέραν τὴν ἀλησμόνητον Βενετίαν, τὰ δάση τῆς Βαλομπρόζας, τὰς κλασικὰς σκηνὰς τῶν Βαιῶν καὶ τῆς Κάπρης, καὶ τὸν νησιωτικὸν παρίδεισον τῆς Σικελίας. Ἐστεμμένη μὲ τὸ διῶδημα τῆς χιῶνος τῶν Ἀλπεων, ἡ Ἰταλία λούει τοὺς πόδας τῆς εἰς τὰ κεντρῶα ὕδατα τῆς κυανῆς Μεσογείου, οἱ δὲ οἰκοῦντες αὐτὴν ἀποταμιεύουσιν αὐξοῦντα εἰσοδήματα ἀπὸ τὰ πλήθη τῶν ἐγγύθεν τε καὶ μακρόθεν ἐρχομένων πρὸς αὐτὴν ἵνα εὐρωσιν ὑγείαν καὶ τέρψιν. Καὶ ὅμως πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος ἡ Ἰταλία κατετρύχετο ὑπὸ πενίας. Πενία ὑπάρχει καὶ σήμερον, ἀλλὰ ἡ σημερινὴ πενία προέρχεται ὄχι ἐξ ἐλλείψεως πλούτου, ἀλλ' ἐκ συσσωρεύσεως πλούτου, καὶ ἀπομένει εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἰταλῶν ὅπως χρησιμοποιηθῇ ὁ συσσωρευθεὶς πλοῦτος ὑπὲρ πάντων. Τὸν πατριωτισμὸν τοῦτον πράγματι ἤρξαντο νὰ δεικνύωσιν αἱ ἰταλικαὶ κυβερνήσεις. Ἐν πρώτοις πόλεμος ἀμείλικτος ἐκηρύχθη κατὰ τῶν τρωγλῶν, ἡ δὲ ἐπιτελεσθεῖσα ὡς πρὸς τοῦτο μεταβολὴ εἶνε θαυμασία. Πρὸ πενήκοντα ἐτῶν ὁ λαὸς ἦτο ἀναλφάβητος. Σήμερον οἱ ἀγράμματοι περιορίσθησαν εἰς τὸ τρίτον τοῦ λαοῦ. Καίτοι ἡ Ἰταλία στερεῖται τῶν δύο ἀπαραιτήτων στοιχείων τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ σιδήρου, ἀναγκαζομένη ἐπομένως νὰ δαπανᾷ διακόσια ἑκατομμύρια φράγκα δι' ἀνθρακας, τόσῳ σθεναρὰ εἶνε ἡ σύγχρονος ἰταλικὴ ἐπιχειρηματικότης ὥστε ἡ βιομηχανία τῆς χώρας ἐντὸς εἰκοσαετίας ἐδιπλασιώσθη κατὰ τὴν ἐπίδοσιν, ἔκτασιν, καὶ παραγωγὴν. Καταπληκτικὴ εἶνε ἡ πρόοδος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὡς εἶνε λίαν φυσικὸν ὑπολογιζομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ Βόλτα μέχρι τοῦ Μαρκόνη, ἡ Ἰταλία εὐρίσκειται ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ τῶν ἠλεκτρικῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ τις τὸν Ἀντώνιον Μέουτσι ἐφευρόντα τὸ τηλέφωνον, τὸν Πατσινόττι κατασκευάσαντα τὴν πρώτην μηχανὴν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ, τὸν Φερράρις κατορθώσαντα τὴν ἔξοχον ἀνακάλυψιν τῆς ἠλεκτρικῆς δυναμικῆς περιστροφῆς δι' ἐναλλασσομένων ρευμάτων, καὶ τὸν Ῥίγγι ἐκτελέσαντα τὰ ἀξιοθαύμαστα πειράματα ἐπὶ ἠλεκτρικῶν κυμάτων, τὰ προλειάσαντα τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἡσυρμάτου τηλεγράφου, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν θαυμαστοτέραν νίκην χώρου καὶ χρόνου ἣν ἔχει ν' ἀναγράψῃ ἡ ἐπιστήμη.

Βαθμηδὸν οἱ ἰταλοὶ χρησιμοποιοῦσι τὰς παμμεγίστας ὑδραυλικὰς δυνάμεις τῆς πατρίδος των ὅπως παραγάγωσιν ἀρκετὸν ἠλεκτρισμὸν, "λευκὸν ἀνθρακα" ὡς τὸν ἀποκαλοῦσιν ὥστε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐξ Ἀγγλίας εἰσαγωγὴν ἀνθράκων. Ὁ

ήλεκτρισμός ο επιτυγχανόμενος από τὰς ροὰς τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων, θὰ δόσῃ, προϊόντος τοῦ χρόνου, κολοσσιαῖον πλοῦτον. Ἦδη πολλαὶ πόλεις διατελοῦσαι μέχρι τοῦδε εἰς νέκρωσιν μετεμορφώθησαν εἰς βιομηχανικώτατα κέντρα ἕνεκα τῶν ἠλεκτρικῶν καταστημάτων. Τοιαυτὴ μεταμόρφωσις εἶνε ἡ πόλις Μανιάνο παρὰ τὸν ποταμὸν Τσελλίνα οὗ τὰ ὕδατα ἤδη χρησιμοποιοῦνται ὅπως κομίζωσι χειμάρους ζωῆς καὶ φωτὸς εἰς τὴν Βενετίαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις κειμένας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν περικαλλῆ "Νύμφην τῆς Θαλάσσης." Τὸ κολοσσιαῖον τοῦτο ἔργον ἐστοίχισε δέκα ἑκατομμύρια φράγκα καὶ ἀπησχόλησε πρὸς ἐγκατάστασιν του τρισχιλίους ἐργάτας. Ἡ πρώτη δοκιμὴ τῆς μεγάλης ἀνακαλύψεως τοῦ Φερράρις ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Μαγκαρίνη, μετενεγκόντος ἐκεῖ τὴν δύναμιν τοῦ περιωνύμου καταρράκτου τοῦ παρὰ τὸ κλασικὸν Τίβολι ποταμοῦ Ἀνιένε.

Τὸ μαγευτικὸν φῶς ὅπερ τὴν νύκτα φωτίζει τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς οἰκίας τῆς Ῥώμης, καὶ ἡ δύναμις ἡ κινουσα τὰ τράμ καὶ τὰς παντοίας μηχανάς, ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἐξαίσιον καταρράκτην, τὸν τόσῳ ὑπὸ τῶν περιηγητῶν θαυμαζόμενον, ἐγγὺς τοῦ ὁποίου ὁ Αὐγουστος συνεκρότει τὸ δικαστήριόν του, ὁ Μαικήνας ἐκέκτητο ἔπαυλιν ἐνθα ἐφιλοξένει τὸν Ὀράτιον, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἔκτισε τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀγροτικὸν ἀνάκτορόν του.

Ἡ Ἰταλία εἶνε γεωργικὴ χώρα, ἀλλὰ ἡ γεωργία της διήλθε δεινὴν κρίσιν. Πρὸ εἰκοσαετίας αἱ γεωργικαὶ μέθοδοι ἦσαν κακαί, πολλαὶ δὲ νόσοι ἐπέσκηπτον καταστρέφουσαι τὰ προϊόντα, ἰδίως ὁ περονόσπορος καὶ ἡ φυλλοξήρα, μεταδοθεῖσαι ἐκ Γαλλίας, ἣτις ἐντὸς εἰκοσαετίας ὑπέστη ἐξ αὐτῶν ζημίαν δέκα δισεκατομμυρίων φράγκων. Ἡ ἰταλικὴ ὁμως γεωργία ἄρδην μετεβλήθη διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Σολάρι καὶ τοῦ Βιτζοτζέρο, ἐπειδὴ δὲ οἱ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ματαναστεύοντες ἰταλοὶ ἀγαπῶσι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των μετὰ μακρὰν ἀποδημίαν, πολλαὶ ζῶσαι ιδέαι προόδου καὶ μεταρρυθμίσεως, ἐν Ἀμερικῇ ἀποκτηθεῖσαι, εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς μόνην τὴν Γενούην ἐπέστρεψαν τῷ 1898 καὶ ἐγκατέστησαν τριακοντακισχίλιοι γεωργοί, ἑκατοντάδες δὲ κατ' ἔτος διασχίζουσι τὸν ἀτλαντικὸν ἵνα ἀφοῦ ἐργασθῶσιν εἰς τὴν μεγάλην συγκομιδὴν τῆς Ἀργεντινῆς, ἐπανέλθωσιν ἵνα ἐνεργήσωσι τὰς ἰδίας ἐαυτῶν συγκομιδὰς ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἀφυπνίσθη, καλῶς ἀντιληφθεὶς τὴν νέαν τῶν πραγμάτων φορὰν, ὀλοσχερῶς δὲ μετεμορφώθη ἡ κατάστασις τῶν χωρικῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀγροτικῶν τραπεζῶν χορηγουσῶν χρηματικὰ μέσα εἰς τοὺς προοδευτικωτέρους καὶ φιλοπονωτέρους. Τὴν πρώτην τοιαύτην τράπεζαν ἵδρυσεν ὁ Βόλλεμβοργ κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν πάσῃ γωνίᾳ τῆς Γερμανίας ἰδρυθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ραϊφφάισης. Ἐν Ἰταλίᾳ τοιαῦται τράπεζαι ἤδη

ὑπάρχουσι δισχίλιαί σώσασαι χιλιάδας ἐργατικῶν χωρικῶν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ τοκογλύφου. Ἐπ' ἐσχάτων ἐπίσης προέκυψε γιγάντιος ὄντως ὀργανισμὸς λαϊκῶν τραπεζῶν μὲ κεφάλαιον 125 ἑκατομμυρίων φράγκων. Τῇ βοήθειᾳ τῶν τραπεζῶν τούτων μεγάλαι νέαι ἐκτάσεις ἐφυτεύθησαν ὡς ἀμπελῶνες καὶ ἄλλως ἐκαλλιεργήθησαν, ὑποφέρονται εἰς τοὺς ἐργάτας κέρδος οὐδέποτε πρὶν πραγματοποιηθέν. Ἡ γεωργικὴ εὐεξία εἶνε ἡ κλεῖς τῆς θαυμασίας προόδου ἦν ἐπ' ἐσχάτων ἔκαμεν ἡ Ἰταλία, διότι ἡ χώρα εἶνε κυρίως γεωργικὴ. Μεγάλαις μεταβολαῖς ἐπίσης ἔφερεν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἡ διάδοσις τοῦ σοσιαλισμοῦ ὅστις μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς χωρικοὺς ὀργανώσαντας ἤδη σύνδεσμον, εἰς ἀντίπραξιν ὁμως τοῦ ὁποίου ἀμέσως ὀργανώθη καὶ σύνδεσμος γαιοκτημόνων. Συνεπεία τῶν διαφόρων ἀπεργιῶν, ἰδίως τῶν ἐν Σικελίᾳ, σπουδαῖα νομοθετήματα ἐπεσπεύσθησαν, βελτιώσαντα τὴν κατάστασιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐν γένει. Ἰδίως ἀξιοθαύμαστος διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀποτελέσματα ὑπῆρξεν ὁ νόμος περὶ εὐθύνης τῶν ἐργοστασιαρχῶν.

Ἐκτάκτως ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ ἰταλικὴ ἰδιοφυΐα διὰ μηχανικὰ ἔργα. Ὁ ἰταλὸς πράγματι εἶνε φύσει μηχανικός. Ἐκκληρονόμησε τὸ Ῥωμαϊκὸν τάλαντον τῆς κατασκευῆς δημοσίων ἔργων. Πολλοὶ τῶν μεγάλων σιδηροδρόμων τῆς Εὐρώπης, αἱ θαυμάσιαι σύριγγες τῶν Ἀλπεων, καὶ ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ Γέφυρα τοῦ Φόρθ, κατεσκευάσθησαν ὑπὸ ἰταλικῶν χειρῶν. Ὑπολογίζεται ὅτι διεσπαρμένοι καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ὑπάρχουσι 500,000, τοιοῦτοι ἐργάται ἰταλοὶ ζῶντες λίαν λιτῶς. Ἐν πάσῃ μεγαλουπόλει ὑπάρχει ἀποικία τοιούτων οἵτινες εἶνε ἔτοιμοι ὡσάκις πρόκειται νὰ ἐκτελεσθῶσι σπουδαῖα δημόσια ἔργα. Τὰ πολιτικὰ προβλήματα ἐν Ἰταλίᾳ συζητοῦνται μετὰ μεγάλης ὀξυνοίας, καὶ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι οἱ ἰταλοὶ εἶνε ἔθνος πολιτευτῶν καὶ ῥητόρων. Οἱ κοινοβουλευτικοὶ θεσμοὶ ἔχουσιν ἰδιάζοντα τύπον διότι ἡ Γερουσία ἀποτελεῖται ὑπὸ μέλη διοριζόμενα ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατόπιν γνωμοδοτήσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία οὕτω εἶνε ὅλως δημοκρατικὴ, ἀλλ' ἐτέρωθεν ὁ λαὸς αἰσθάνεται ὅτι ἐν ἀνάγκῃ δύναται νὰ βασίζεται ἐπὶ τῆς Γερουσίας πρὸς πρόληψιν ἀβασανίστων νομοθετημάτων. Ἡ Ἰταλία ἀναμφιβόλως παρήγαγε πολλοὺς ἀληθῶς μεγάλους πολιτικούς ἀνδρας ἡ προνοητικότης καὶ διορατικότης τῶν ὁποίων οὐχ ἠκιστα ἐξεδηλώθη καὶ διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπεμελήθησαν ἐγκαίρως νὰ διαπλάσωσι τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας εἰς ἐνθέρμους καὶ ἀφωσιωμένας πατριώτας.

Ἡ σειρά τῶν ἔθρων τούτων τῶν ἀποτελούντων κοινωρικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπισκόπησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη εἰς δύο ἢ τρία τεύχη. Τὸ προσεχὲς θὰ περιέχῃ ἐξαισιαὶ περιγραφὴν τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ φορῆς πρὸς μεταμόρφωσιν καὶ ζωηρὰν εἰκόνα τῆς Πορτογαλλίας κατὰ πολὺ ὁμοιάζουσαν τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν.

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ.

(Άρθρον τῆς κυρίας Φίλιψ.)

Ἐλέχθη ὅτι οἱ Ἕλληνας τὰς περὶ ἠθικῆς συλλήψεις αὐτῶν ἐμόρφωσαν κατὰ μέγα μέρος ὡς ἐκ τῆς αἰσθητικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ὄψεως τοῦ χαρακτήρος των, ὅστις ἐπέζητει πανταχοῦ τὴν ἁρμονίαν, τὴν ἀναλογίαν καὶ τὸ πρέπον. Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τούτου οὐδόλως ἔπεται ὅτι δὲν συνετέλεσεν οὐσιωδῶς εἰς τὰς περὶ ἠθικῆς συλλήψεις των ἡ ἔρευνα τῶν νόμων τοῦ βίου. Ἀπ' ἐναντίας αὕτη ἦτο ἡ κυριωτέρα ἐπιρροή, ἀλλ' ὁ λόγος ἐνταῦθα εἶνε περὶ τῆς δευτέρας ἐπιδράσεως, δηλαδή τῆς καλλιτεχνικῆς ιδιοσυγκρασίας, διότι τὸ δεύτερον τοῦτο οἱ νεώτεροι δὲν ἐννοοῦμεν καλῶς, ἐνῶ τὸ πρῶτον, ἦτοι τὸ φιλέρευνον, εἶνε λίαν εὐνόητον. Πῶς εἶνε δυνατόν συλλήψεις περὶ ἠθικῆς, πῶς εἶνε δυνατόν ἰδέαι περὶ τοῦ τί χρηστοῦ καὶ τί φαύλου ἐν τῇ διαγωγῇ, νὰ ἀντληθῶσιν ἀπὸ τὸ καλαισθητικὸν ὀρμέμφυτον καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ὡραίου; Ἡ ἰδέα τῆς ἠθικῆς σημασίας ἐν τῇ λέξει κάλλος εἶνε ἰδέα σχεδὸν παρωχημένη. Διήρκεσε μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Ἡ ἀρχαία χριστιανικὴ φιλοσοφία, ἰδίως ἡ ἐκπορευομένη ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τρεφομένη ὑπὸ ἐλληνικῶν ἰδεῶν, ἐξετάζει συνήθως τὴν καλλονὴν ὡς συνώνυμον τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ τὸ νόημα αὐτὸ τῆς λέξεως ἐξητμίσθη. Οὐδεὶς σήμερον θὰ ἐσκέπτετο νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας ὡς ἔρευναν τῆς καλλονῆς.

Εἶνε χρήσιμον νὰ γίνεταί μία διάκρισις μεταξὺ τῆς τέχνης ἣτις ἐγκαινίζει νέας ἰδέας, καὶ τῆς τέχνης ἣτις ἐκφράζει νέας ἰδέας, διότι ὁσφδήποτε σθεναρῶς καὶ ἀν ἐκφράζεται μία ἰδέα, δὲν ἔπεται ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ἐγκαινίζεται διότι δηλαδή ἐκφράζεται. Τὴν ἐν λόγῳ διάκρισιν εἰκονίζει παραστατικώτατα ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς γοθτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰς μητροπολιτικὸς ναὸς γοθτικῶν ῥυθμῶν εἶνε ἡ πληρεστερά παραστάσις τοῦ βίου καὶ τῆς διανοήσεως τοῦ μεσαιῶνος, διότι παριστᾶ ὅλην τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ἔξαρσιν ἣτις ἦτο τὸ πρυτανεῖον αἰσθημα τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν, καὶ προσέτι ὅλην τὴν ἔκτακτον ἐκείνην δημοκρατικὴν δραστηριότητα ἐποχῆς καθ' ἣν πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, συνησπισμέναι εἰς τὰς συντεχνίας των, ἐνεφοροῦντο ἀρρενωπῆς ὑπερηφανείας διὰ τὴν ἐργασίαν των, καὶ συναισθήσεως τῆς ἀξίας τῆς. Ἡ κλεις τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου εἶνε ὅτι ὀλόκληρος ἐνεπνεέτο ὑπὸ σθεναροῦ πνεύματος ἀξιοπρεπείας καὶ ἀνεξαρτησίας, ὀλόκληρον δὲ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐνεφυσάτο εἰς τὴν μεσαιωνικὴν τέχνην. Ὁ γοθτικὸς μητροπολιτικὸς ναὸς δυνατόν νὰ μὴ ἰκανοποιῇ πᾶσας τὰς ἀκαδημαϊκὰς θεωρίας περὶ τέχνης, ἀλλὰ μολαταῦτα κατ' οὐδὲν ὑπολείπεται ὡς διερμηνεύς τοῦ βίου, καὶ ὡς εὐγλωττος ἔκκλησις εἰς τὰ

συναισθήματα τοῦ ἔθνους. Δικαιολογεῖ λοιπὸν ἑαυτὸν ἰκανοποιητικώτατα ὡς δημιουργημα τέχνης, καὶ ἴσως ἰκανοποιητικώτερον ἢ οἰαδῆποτε συμμόρφωσις πρὸς τοὺς κανόνας τῆς αἰσθητικῆς. Διὰ τοῦτο τινὲς εἶπον ὅτι ὁ γοθτικὸς μητροπολιτικὸς ναὸς εἶνε "κάτι τι πλειότερον τέχνης."

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογηθῇ μία ἀτέλεια τῆς γοθτικῆς τέχνης. Ἡ γοθτικὴ τέχνη στερεῖται τὴν δύναμιν νὰ ἐγκαινίζῃ ἰδέας, οὔτε ἐθεωρήθη ποτὲ ὡς ἔχουσα τοιαύτην δύναμιν. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἦτο νὰ χρονογραφῇ ἰδέας. Διὰ τοῦτο οἱ σύγχρονοὶ τῆς τὴν ἠγάπων καὶ τὴν ἐξετίμων, διότι διερμήνευε τὸν βίον των, καὶ διὰ τοῦτο προσέτι τὴν ἀγαπῶσι καὶ τὴν ἐκτιμῶσιν οἱ κληρονομήσαντες τὰ αὐτὰ συναισθήματα σημερινοὶ λαοί. Τοιαύτην ὅμως λειτουργίαν τῆς τέχνης οὐδέποτε διελογίσθησαν οἱ Ἕλληνας. Εἰς τὰ ἐλληνικὰ ὄμματα, πᾶσα ἐντέλεια τῆς γοθτικῆς τέχνης θὰ ἐκρίνετο ὡς ἀτέλεια, καὶ πᾶν ἰδεῶδες ἐπιδιωκόμενον διὰ τοῦ γοθτικοῦ ῥυθμοῦ, θὰ ἐφαίνετο εἰς ἐλληνικὰ ὄμματα ἀνάξιον ἐπιδιώξεως. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ζήτημα τελείου ἢ ἀτελοῦς μεταξὺ τῶν δύο, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε περὶ τοῦ ὅλου ἐνιαίου σκοποῦ τῆς Τέχνης καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῆς διὰ τὸ ὅλον ἀνθρώπινον Γένος. Ὁ Ἕλληνας ὁ ἀνατραφεὶς εἰς τὰ περὶ τέχνης ἰδεῶδη τῆς φυλῆς του, βλέπων γοθτικὸν ναὸν δὲν θὰ τὸν συνέκρινε ποσῶς πρὸς τὰ προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἀλλὰ διαρρήδην θὰ τὸν κατεδίκασεν ὡς μὴ ὄντα προϊόν τέχνης ποσῶς, ὡς μὴ ὄντα δημιουργημα καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως, ὡς μὴ ὑπηρετοῦντα τοὺς σκοποὺς οὓς ἡ Τέχνη προῶρισται νὰ ὑπηρετῇ. Ἀκριβῶς διότι θὰ τῷ ἐλέγομεν ὅτι ὁ γοθτικὸς ῥυθμὸς διερμηνεύει τὸν βίον, ἀκριβῶς δι' αὐτὸ θὰ τὸν κατεδίκασεν ὡς ἀνάξιον οἰασδῆποτε μνείας, καὶ θὰ ἀνεφώνει "Ἡ Τέχνη δὲν εἶνε χρονογράφος. Ἀποστολὴ τῆς Τέχνης εἶνε νὰ διαφωτίξῃ τὸν βίον ὅχι νὰ διερμηνεύῃ ἢ χρονογραφῇ αὐτόν. Ἡ Τέχνη εἶνε ὁδηγός, ὅχι ἠχώ. Μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἠθικῆς ὅχι βεβαίως ἐξηγοῦσα τὰς ἀληθείας αὐτῆς, ἀλλ' ἀποδεικνύουσα τὸ κάλλος των."

Ἴνα εἰσέλθωμεν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς κρίσεως ταύτης τοῦ Ἕλληνος δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν δύο τινά. Ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ὁ Ἕλληνας ἐποτίσθη μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ, ὅπερ εἶνε πνεῦμα οὕτως εἰπεῖν αἰώνιον, διηνεκὲς καὶ καθολικόν, οὐδαμῶς ἀφορῶν εἰς τὸν σύγχρονον βίον ὠρισμένου λαοῦ ἢ τόπου. Τὰ θέματα τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ ἀναφέρονται ὅλα εἰς τὸ ἰδανικὸν καὶ τὸ ἀπωτέρω, οὐχὶ εἰς τὸ καθημερινὸν καὶ ἄμεσον. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν γοθτικόν, ὁ δωρικὸς ναὸς εἶνε ἀμέτοχος παντὸς ὅ,τι ἔχει φυλετικὸν τοπικὸν καὶ πρόσκαιρον χαρακτήρα. Καὶ ὁ ῥυθμὸς αὐτὸς εἶνε ἀναλλοίωτος ἐπὶ αἰῶνας ὅλους. Πόλεις προκύπτουν, ἀκμάζουν καὶ παρακμάζουν, γενεαὶ ἐρχονται καὶ παρέρχονται, ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος παραμένει ἑσαεὶ τὸ αὐτό.

Ἰσταται πόρρω τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ τὰ ἐπεισόδια καὶ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης τύχης δὲν τὸ θίγουσιν. Ὅ,τιδὴποτε καὶ ἂν ὑπῆρξε τὸ θέλημα τὸν διατῆν ἐξελίξασαν αὐτὸ φύλην, βεβαίως δὲν ὑπῆρξε θέλημα γοθτικῆς φύσεως. Δὲν ὑπῆρξε θέλημα τέχνης ἐκφραζούσης τὸν βίον τῆς ἐποχῆς τῆς καὶ τοῦ τόπου τῆς. Αὐτὰ ἡ δωρικὴ ἀρχιτεκτονικὴ οὐδαμῶς τὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν. Ἄλλ' ἐνταυτῷ δέον νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν προσέτι καὶ τὸ ἄλλο γεγονός ὅτι δηλαδὴ ὁ δωρικὸς ρυθμὸς ἐξήσκει μέγα καὶ πραγματικὸν θέλημα, καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠσθάνοντο βαθὺν καὶ γνήσιον ἔρωτα πρὸς τοὺς παγκάλους αὐτοὺς ναοὺς των. Ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ταῖς ἀποικίαις, ὁ ναὸς ἦτο ἰδέα κυριαρχοῦσα, καὶ πρὸς ἀνάγειν αὐτοῦ ἐξελέγετο ἡ μάλιστα δεσπόζουσα ἐντὸς ἡ ἐγγὺς τῆς πόλεως τοποθεσία. Ἐκ τούτου ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠντλουν κίτι τι ζωτικὸν ἀπὸ τὰ περικαλλῆ αὐτὰ κτίρια, καὶ τι ὅπερ εἰς τὰ ὄμματά των εἶχεν ἀξίαν, ἀκριβῶς ὅπως οἱ λαοὶ τοῦ μεσαιῶνος ἠντλουν ἀπὸ τοὺς γοθτικοὺς ναοὺς. Ἐρευνητέον ἤδη τὸ καὶ αὐτὸ ὅπερ ἠντλουν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆν δωρικὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Εἶπομεν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα περὶ ἀποστολῆς τῆς Τέχνης εἶνε ὅτι ἡ Τέχνη εἶνε πηγὴ ἰδεῶν καὶ ὄχι χρονογράφος ἰδεῶν. Ἀλλὰ πῶς καθίσταται πηγὴ ἰδεῶν ἡ Τέχνη; Διὰ νὰ ἀποβῆ πηγὴ ἰδεῶν ἐν ἀριστοῦργημα, πρέπει νὰ ἔχουν ἐνφυσηθῆ εἰς αὐτὸ προηγουμένως στοιχεῖα ἅτινα ὑπὸ τῆν ἐπίδρασιν κάποιας δυνάμεως ἐξεκολάφθησαν εἰς ἰδέας, ἡ ἠθικὰς συλλήψεις. Ἄλλο συμπέρασμα δὲν χωρεῖ ἅπαξ τεθέντος ὅτι ἡ Τέχνη εἶνε πηγὴ ἰδεῶν. Τὸ συμπέρασμα εἶνε δυσνόητον, ἀλλὰ ἅμα λάβωμεν τὸν δωρικὸν ναὸν καθίσταται εὐνόητον. Ὁ δωρικὸς ναὸς πράγματι εἶνε πηγὴ ἰδεῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶνε ἐμπλεως, καίτοι ἐνφυσήθησαν εἰς αὐτὸν ὄχι ὡς ἰδέαι καὶ ὄχι ὑπὸ τῆς διανοίας τοῦ καλλιτέχνη, ἀλλὰ ἐνεφυσήθησαν ὡς ἄλλοια στοιχεῖα, καὶ ὑπὸ δυνάμεως ἄλλοιας. Οἱ Ἕλληνες εἶχον κάποιαν διαίσθησιν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας αἱ ἐντυπώσεις ὑφ' ὧν τὸ καλλιτέχνημα ἔχει ποτισθῆ ἐκκολάπτονται εἰς ἰδέας ἡ ἠθικὰς συλλήψεις. Εἰς τὸ πόρισμα τοῦτο ἤχθησαν οἱ ἐρευνηταὶ ἀφ' ὅτου ὁ Πενρῶζ ἀπεκάλυψε νέους ὀρίζοντας κατόπιν τῶν λεπτομερῶν καταμετρήσεων τοῦ Παρθενῶνος ἃς ἐνήργησε πρὸ ἐξηκονταετίας. Ὅπως ἀπροσδόκητα γεγονότα προέκυψαν κατόπιν τῶν καταμετρήσεων ἐκείνων. Τὸ σχέδιον τῆς κατασκευῆς ἐνὸς δωρικοῦ ναοῦ εἶνε ἀπλοῦν, ἀπλούστατον. Ἐν ὀριζόντιον βάρος ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ καθέτων ὑποστηρικμάτων. Τί ἀπλούστερον τούτου ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ; Διατί λοιπὸν ἐξασκεῖ τὴν γοητείαν εἰς τὸν θεατὴν; Ὑπὸ τῆν ἀπλότητα ταύτην ὑπολαμβάνει λεπτότης ὅπως ἀπαράμιλλος ἐν τῇ Τέχνῃ οἰουδήποτε ἄλλου λαοῦ. Ὁ Πενρῶζ ἀπεκάλυψε ὅτι ὁ Ἕλλην καλλιτέχνης κατέφυγεν εἰς λεπτεπιλέπτους τινὰς παρεκκλί-

σεις ἀπὸ τῆν αὐστηρὰν ἀκρίβειαν τῆς συμμετρίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ἐμπούσῃ εἰς τὸν θεατὴν πλήρη τῆν ἐντύπωσιν τῆς ἀκριβοῦς συμμετρίας. Βλέπομεν τὸν Παρθενῶνα καὶ ἀποφαινόμεθα ἀδυστάκτως ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρη τοποθετημένα καὶ κατέσκευασμένα μετ' ἀκρας μαθηματικῆς ἀκριβείας. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνάλυσις ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐντύπωσις μας αὕτη εἶνε ὀπτικὴ ἀπάτη. Οἱ στῦλοι τοῦ δὲν εἶνε ἐντελῶς κίθιοι, ἀλλὰ κλίνουσι πρὸς τὰ ἔνδον εἰς βαθμὸν ὃν ὁ ὀφθαλμὸς δὲν διακρίνει οὔτε ἐκ τοῦ πλησίον. Οὔτε ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὕψος, οὔτε τὰς αὐτὰς διαστάσεις ἀλλ' ὑπάρχει ἐλαφροτάτη διαφορὰ, πραγματικὴ, ἀλλὰ μὴ διακρινόμενη ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Οὔτε ἰσαπέχουσιν, ἀλλὰ τὰ διαστήματα ἐλαφρῶς μειοῦνται καθόσον πλησιάζουσιν εἰς τὰς γωνίας. Οὔτε ὑψοῦνται ἀπὸ ἐπιπέδου, διότι τὸ ἔδαφος εἶνε ἐλαφρῶς κυρτόν, χωρὶς νὰ διακρίνη ὁ ὀφθαλμὸς τῆν κυρτότητα. Ἐκ τῆς ὀπτικῆς ἀπάτης προκύπτει μυστηριώδης τις γοητεία, καὶ ὅσω τις ἐξετάζει τὸν ναὸν τόσω ἀνακαλύπτει ὅτι πᾶσα λεπτομέρεια τῆς γοητευτικῆς συμμετρίας εἶνε προῖον λεπτεπιλέπτου βεβουλευμένης παρεκκλίσεως ἀπὸ τῆν αὐστηρὰν συμμετρίαν. Ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι πρόκειται περὶ κολοσσιαίων λίθων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐννοήσωμεν πῶσον ἀξιοθαύμαστος εἶνε αὕτη ἡ βεβουλευμένη καὶ λεπτεπίλεπτος παρέκκλισις, ἡ ἐξασφαλίζουσα τῆν γοητεύουσαν ὀπτικὴν ἀπάτην περὶ αὐστηρᾶς συμμετρίας. Ἀπειρος ὄντως ἐργασία, δεξιότης καὶ δαπάνη θὰ ἐχρειάσθη πρὸς ἐπίτευξιν τῶν παρεκκλίσεων τούτων.

Τίθεται οὕτω ὑπὸ τῆν ἡμετέραν ἐρευναν φαινόμενον τῆς ἱστορίας τῆς Τέχνης λίαν μυστηριώδες. Πῶς νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν; Ἐξηγουμένης μιᾶς παρεκκλίσεως, ἐξηγοῦνται ὅλοι. Εἶνε γεγονός ὅτι μία μακρὰ ὀριζόντιος γραμμῆ, βλεπομένη κατέναντι, καίπερ ἐντελῶς εὐθεία πράγματι, εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ φαίνεται κοιλουμένη εἰς τὸ μέσον. Ἐκ τούτου εὐκόλως συνεικίζομεν ὅτι ὁ Ἕλλην προσθέσας τῆν ἐλαφρὰν κυρτότητα τοῦ μέσου ἐσκόπευε νὰ ματαιώσῃ τῆν φαινομενικὴν κοιλότητα καὶ οὕτω νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ὀπτικὸν ἀποτέλεσμα γραμμῆς εὐθείας. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὑπῆρξεν ἀκρῶς δύσκολον καὶ πολὺπλοκον, καὶ ἀπῆτησε γιγαντιαίαν ἐργασίαν. Εἶνε ἐπίσης γεγονός ὅτι φωτεινοὶ ὄγκοι ἐπὶ σκοτεινοῦ πεδίου φαίνονται μεγαλύτεροι ἢ ὅσον πράγματι εἶνε, καὶ σκοτεινοὶ ὄγκοι ἐπὶ φωτεινοῦ ἐπιπέδου φαίνονται μικρότεροι τοῦ πραγματικοῦ των μεγέθους, διότι τὸ φῶς κέκτῃται τῆν δύναμιν νὰ εἰσβάλλῃ καὶ ὑπονομεύῃ τῆν σκοτίαν. Ἡ ἀντίληψις τοῦ γεγονότος τούτου ὠδήγησε τὸν Ἕλληνα νὰ κανονίσῃ οὕτω τοὺς στῦλους καὶ τὸ περιστύλιον τοῦ δωρικοῦ ναοῦ ὥστε νὰ ματαιωθῇ ἡ ἀπατηλὴ ἀξομείωσις τῶν ὄγκων. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν καθέτων γραμμῶν τοῦ ναοῦ. Εἰσὶν ὅλοι ἐλαφρῶς καὶ ἀοράτως ἐπικλινεῖς ὡσανεὶ ἐπρόκειτο

προεκτεινόμεναι εἰς μέγα ὕψος νὰ σχηματίσωσι πυραμίδα. Ἡ δυσκολία τοῦ κατορθώματος τούτου εἶνε καταπληκτική, ἢ δαπάνη ἀνυπολόγιστος καὶ ἢ δεξιότης ἀπειρος. Εἶνε νόμος τῆς ὀπτικῆς ὅτι παράλληλοι κάθετοι γραμμαὶ φαίνονται διστώμεναι, παρῶνται ὀπτικὴν ἀπάτην καθ' ἣν ἢ κορυφὴ τοῦ οἰκοδομήματος φαίνεται μείζων τῆς βίας. Κατὰ τῆς ὀπτικῆς ταύτης ἀπάτης οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν τὴν ἐλαφρὰν παρέκκλισιν ἐπὶ τὸ πυραμιδοειδέστερον ἵνα τῇ ἐνεργείᾳ ἀντιθέτου ὀπτικῆς ἀπάτης παραχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ αὐστηρῶς καθέτου. Διὰ τὸν Ἕλληνα καλλιτέχνην, αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶνε πανυπερτάτης σπουδαιότητος. Ἡ ὕλη πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν ὀπτικὸν νόμον, ἀντὶ πάσης θυσίας, ἐπὶ τῷ ὄρω οἷα σδήποτε δυσκολίας ἢ δαπάνης. Ἀμα ὁ ὀφθαλμὸς κηρύξῃ τι ἀνίσον, ὁ Ἕλλην τὸ καθιστᾶ ἀνίσον ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα ὁ ὀφθαλμὸς τὸ κηρύξῃ ἴσον. Περὶ τῆς πραγματικότητος δὲν ἐνδιαφέρεται. Ἐνδιαφέρεται μόνον περὶ τῆς ἐτυμωγίας τοῦ ὀφθαλμοῦ. Δὲν ἀνέχεται νὰ καθυποτάξῃ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ἀντὶ τρομερῶν δυσκολιῶν ἐννοεῖ νὰ καθυποτάξῃ τὴν πραγματικότητα εἰς τὸν ὀφθαλμὸν. Ἐνταῦθα ἐγκτεται ἢ καλλιτεχνικὴ διαίκρισις μεταξὺ τοῦ Ἕλληνος καὶ τῶν ἄλλων φυλῶν. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Ἕλλην ἀναλύει καὶ ταξινομεῖ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὀράσεως εἶνε ἐντελῶς ἀκατανόητος εἰς τὰς ἄλλας φυλὰς τοῦ κόσμου. Ἐντεῦθεν ἐλέχθη ὅτι ὁ Ἕλλην καλλιτέχνης εἰργάζετο μὲ τὸ προνόμιον ἀγνώστου τινος αἰσθήσεως, τὸσφ πρωτοφανεῖς εἶνε αἱ λειτουργίαι τῆς ἑλληνικῆς ὀράσεως.

Τὸ σπουδαῖον εἶνε ὅτι ἢ ἰδιοφυία αὕτη περὶ τὸ βλέπειν θὰ ἰσχύη βεβαίως καὶ ὡς ἰδιοφυία περὶ τὸ δημιουργεῖν καὶ βελτιοῦν. Καὶ πράγματι οὐδὲν ἐν τῇ ὅλῃ Τέχνῃ ὑπάρχει τὸσφ ἀξιοσημείωτον ὅσφ ἢ ἑλληνικὴ συναίσθησις τῆς ἀναλογίας. Ἡ ἀκριβὴς ἀντίληψις τοῦ νόμου τῆς ἀναλογίας ἐξηγεῖ τὴν γοητείαν ἣν μόνον τῆς ἑλληνικῆς Τέχνης τὰ προϊόντα, καὶ αὐτὰ τὰ τῶν μᾶλλον κολοσσιαίων διαστάσεων, ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ θεατοῦ. Μόνον οἱ Ἕλληνες ἀντελήφθησαν ὅτι ἐμποιεῖ ἄφατον τέρψιν ἢ ἐντύπωσις τῆς ἀκριβοῦς ἀναλογίας μεταξὺ ἐνὸς βάρους καὶ τῆς ἀντοχῆς τοῦ ὑποστηρίγματος αὐτοῦ. Ὁ σκελετὸς τοῦ δωρικοῦ ναοῦ ἀποδεικνύει τούτο, ὅπως τὸ ὅλον τοῦ ναοῦ ἀποδεικνύει τὴν σφοδρὰν ἀγάπην τοῦ Ἕλληνος πρὸς τὴν ἀπλότητα καὶ πρὸς τὰς λεῖας ἐπιφανείας ἀφ' ἐνός, καὶ τὸ σφοδρὸν μῖσος τοῦ πρὸς τὰ περιττά, τὰ πολὺπλοκα, καὶ τὰ φορτικῶς πολυτελεῖ. Δυνάμει τὸν ἑλληνικοῦ τούτου ὀρμεμφύτου, τὸ τέλειον ἐπιζητεῖται διὰ τῆς παραλείψεως καὶ τῆς ἀφαιρέσεως, ἐνῶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις λαοῖς, ἀπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν τάφων καὶ ναῶν μέχρι τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων τοῦ Λουδίνου, τὸ τέλειον ἐπιζητεῖται διὰ τῆς ἀκαταπαύστου προσθέσεως κοσμημάτων. Ἐν τῇ ἀντι-

θέσει ταύτη ἐγκτεται ἢ ὑπεροχὴ τῆς ἑλληνικῆς Τέχνης. Τὸ ἀπέρητον εἶνε τὸ μυστικὸν τῆς ὑπεροχῆς ταύτης, καὶ εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων. Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸν τούτο προέκυψεν ἀναποδράστως ἐκ τῆς μελέτης τῶν νομῶν τῆς ὀράσεως. Ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς ἀποστρέφεται τὴν περιπλοκὴν, καὶ τὸ λαβυρινθῶδες. Αὐτόχρημα παύει βλέπων ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἀναγκαζόμενος νὰ βλέπῃ περιττά. Ὁ Ἕλλην ἐννοήσας τούτο ἠσπάσθη ὡς καλλιτεχνικὴν ἀρχὴν νὰ ἐλκύῃ τὸν ὀφθαλμὸν διὰ δαψιλοῦς ὁμαλῆς ἐπιφανείας. Καὶ ὄχι μόνον τούτο, ἀλλὰ καὶ τὴν λεπτὴν ἀναλογίαν μεταξὺ τοῦ ἀναγκαίου ποσοῦ τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ κοσμήματος μόνον ὁ Ἕλλην διέκρινεν. Ἐντεῦθεν ὁ Ἕλλην ἐγνώριζεν ἐπακριβῶς πόσα κοσμήματα νὰ θέσῃ ὥστε νὰ εὐαρεστήσῃ τὸν ὀφθαλμὸν χωρὶς νὰ τὸν κουράσῃ. Ἡ δωρικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τούτο ἀκριβῶς πράττει, — εὐαρεστεῖ χωρὶς νὰ κουράσῃ, διότι συμμορφοῦται πρὸς τοὺς νόμους τῆς ὀπτικῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων ὁ Ἕλλην καλλιτέχνης ἔταξε τὴν ἐργασίαν του.

Ἐλέγομεν λοιπὸν ἐν τῇ ἀρχῇ ὅτι ὁ δωρικός ναὸς ἀκτινοβολεῖ ιδέας ἃς οὐδαμῶς ἔχει προσλάβει ὡς ιδέας, ἀλλὰ ὡς συμμορφώσεις πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ τὰς ἔχει προσλάβει δυνάμει λειτουργίας τινὸς ἣτις δὲν εἶνε ἢ διάνοια, ἀλλὰ ἢ ὄρασις. Ἐν τούτοις, καίπερ μὴ προσλαβὼν ιδέας, ἀκτινοβολεῖ τὰ προσληφθέντα στοιχεῖα ὡς ιδέας. Πᾶσα συζήτησις περὶ τῶν ἐντελειῶν τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ μεταπίπτει ἀνεπαίσθητως εἰς συζήτησιν περὶ ἠθικῶν ἐντελειῶν. Ἡ συζήτησις ἐν ἀμφοτέραις ταῖς σφαίραις εἶνε περὶ ταυτωνύμων καὶ ταυτοσήμων ὄρων, οἷον περὶ μέτρου, περὶ ἀναλογίας, περὶ ἀρμονίας περὶ καθυποτάξεως τῶν μερῶν εἰς τὸ ὅλον. Ὁ,τι ἀναγκαῖοι εἶνε νὰ λάβῃ ἐπίγνωσιν τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν ὁ θεατὴς αἰσθητικῶς, ἵνα λάβῃ αὐτοστιγμὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν καὶ νοητικῶς. Πρέπει νὰ αἰσθανθῇ ὁ ὀφθαλμὸς τὴν ἐντέλειαν ἵνα ἢ ἀποκάλυψις αὐτῆς γίνῃ ἐν τῷ στοχασμῷ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ.

Ὁ ὀφθαλμὸς δὲν εἶνε ἀμερόληπτος. Δὲν ἐπαπαύεται ἐπὶ ἐνὸς ἀντικειμένου μετὰ ἴσης γαλήνης ὅπως ἐπὶ παντὸς ἄλλου. Ὁ ὀφθαλμὸς δίκην τρίγωνοῦ ἐκλέγει τούτο ἀποφεύγει ἐκεῖνο, νῦν μὲν ἐνδοιάζων, ἄλλοτε δὲ ἀποστρέφων, καὶ ἄλλοτε ὀρμῶν ἐπὶ τὰ πρόσω. Ἐχει παντοίας προτιμήσεις καὶ ἀπεχθείας, καὶ οὐχὶ ἄνευ λόγου. Λόγος αὐτῶν εἶνε τὸ σύστημα τῶν προτιμήσεων καὶ τῶν ἀπεχθειῶν τοῦ στοχασμοῦ. Ἄλλ' ὁ ὀφθαλμὸς οὐδεμίαν ἔχει ἐπίγνωσιν τοῦ λόγου τούτου. Ὁ ὀφθαλμὸς ἢ ἀρέσκεται ἢ ἀπαρέσκεται, καὶ πλέον οὐ. Ὁ στοχασμὸς ὁμῶς ἐρμηνεύει τὰς προτιμήσεις καὶ ἀπεχθείας τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπὶ ἠθικῆς βίας. Ἐντεῦθεν ἐπεταί ὅτι ὄσφ ἐντελεστέρα ἢ αἰσθητικὴ διαρρύθμισις, τὸσφ μᾶλλον ἀναποδράστου ἔσται.

τὸ ἠθικὸν ἀπὸτέλεσμα αὐτῆς· καὶ ἂν σήμερον τὸ ἠθικὸν ἀπὸτέλεσμα εἶνε μηδαμινόν, τοῦτο συμβαίνει διότι ἡ αἰσθητικὴ διαρρύθμισις σήμερον ὑπολείπεται μακρὰν τῆς ἐντέλειας, πύρρῳ δηλαδὴ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ παρέχη εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὴν πλήρη ἐκείνην ἰκανοποίησιν ἣτις ἀφυπνίζει ἠθικοὺς διαλογισμούς. Ἄλλ' ὁ δωρικὸς ναὸς ἀκριβῶς αὐτὸ κατορθώνει, ἔχει δηλαδὴ ἐπαρκῆ αἰσθητικὴν διαρρύθμισιν ὥστε νὰ γεννᾷ τὴν ἰδέαν τῆς ἠθικῆς ἀναλογίας, τῆς ἠθικῆς ἁρμονίας, τῆς ἠθικῆς συμμετρίας, τῆς ἠθικῆς ἐνότητος καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία δίδουν παραγγέλματα ἀνθρωπίνης διαγωγῆς, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀσκούσιν ἐφ' ἡμῶν τόσῃ πειθῶ ὅσῃ ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν ἐλλήνων οἱ ἄφωτοι λίθοι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς των. Τὸ μέγα κοινωνιολογικὸν δίδαγμα ὅτι ἡ ἀφιλαυτία εἶνε στοιχεῖον παγίου τὴν κοινωνίαν, ἐνῶ ἡ φιλαυτία εἶνε στοιχεῖον διαλυτικόν, εἶνε δίδαγμα διδόμενον ὑπὸ τύπον παραγγέλματος. Ἄλλ' ἀπείρως μείζων εἶνε ἡ τελεσφορότης αὐτοῦ διδόμενου ὑπὸ τύπον ἀρχιτεκτονικοῦ ἀριστουργήματος κατορθοῦντος ἐνώπιον τοῦ γοητευσμένου ὀφθαλμοῦ μας τὴν ποθητὴν ἐνότητα διὰ τῆς αὐτοβούλου καθυποτάξεως τῶν μερῶν. Τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ἀπευθυνόμενα εἰς τὸν νοῦν εἶνε ἰσχυρά, ἀλλὰ ὑπάρχουν θεήματα ἀπευθυνόμενα εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἅτινα εἰσὶ πολὺ ἰσχυρότερα.

Ἄείποτε ὑπῆρξεν ἡ συναίσθησις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὅτι ἡ ἐνδοτέρα ἀντίληψις διὰ τοῦ νοῦ ταυτίζεται μὲ τὴν ἐξωτέραν ὄρασιν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Μυχιολόγοι, ποιηταὶ καὶ πάντες οἱ ζωνῶς ἐμβαθύνοντες εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων ὁμιλοῦσι περὶ "ὀμμάτων τῆς ψυχῆς" καὶ περὶ "πνευματικῆς ὄρασεως," ἐν δὲ τῇ ἀγγλικῇ γλώσσῃ τὸ ῥῆμα βλέπω εἶνε συνώνυμον μὲ τὸ ἐννοῶ. Ἔπάρχει σχέσις μεταξὺ τῶν νόμων τῆς ὀπτικῆς καὶ τῶν νόμων τῆς ἠθικῆς, καὶ ὡς ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης ἦτο φυσικὸν οἱ Ἕλληνες ἀκολουθοῦντες τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀφθαλμοῦ, νὰ φθάσωσιν εἰς ἀνεξάρτητον μαρτυρίαν περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἠθικῶν ἀληθειῶν. Ἡ αἰσθητικὴ λοιπὸν δύναμις εἶνε πολῦτιμος σύμμαχος τοῦ νοῦ. Φέρει εἰς τὸ πεδίου ἴδια στρατεύματα, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὑποστηρίζει ἐπικουρικῶς τὴν Ἀλήθειαν διὰ τοῦ Κάλλους. Ἡ μεγάλη ἐλληνικὴ ἰδέα ὅτι ἡ ὄρασις εἶνε ἀνεξάρτητος λειτουργία, ἔχουσα ἰδίους νόμους διήρκεσεν ὡς φιλοσοφικὴ ἰδέα καὶ ὡς αἰσθητικὴ παράδοσις μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Διὰ τῆς βυζαντινῆς Τέχνης ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς Τέχνης τῆς Εὐρώπης. Παρέμεινε μέχρι τοῦ δωδεκίτου αἰῶνος ὅτε ἡ γοτθικὴ Τέχνη τὴν ἐφόρευσε διὰ τῆς θεωρίας ὅτι τῆς Τέχνης ἀποστολὴ εἶνε νὰ χρονογραφῇ τὸν βίον τῆς ἐποχῆς της. Ὁ μεσαιῶν ἠσπίασθη τὴν θεωρίαν ταύτην μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἐντεῦθεν προέκυψαν τὰ ἀριστουργήματα δι' ἀδικαίως σεμνυνόμεθα. Ἀλλὰ τὰ ἐπληρώσαμεν ἀκριβῶς, διότι χάριν αὐτῶν ἐγκατελείψαμεν τὴν

ἐλληνικὴν ἰδέαν περὶ τῆς ὄρασεως ὡς ἀνεξαρτήτου μαρτυρίας. Ἡ Ἀνθρωπότης δὲν δύναται πλέον νὰ ἀναγινώσκη εἰς ὀρατὰς μορφὰς ἀπεικονιζόμενον τὸ μέγα κάλλος καὶ τὴν ἄφατον ἠδονὴν τοῦ χρηστῶς βίου.

ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΞΕΡΕΙ ΚΑΝΕΙΣ.

ΚΩΜΩΔΙΑ ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ ΣΩ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ.

ΠΡΑΞΙΣ Β΄.

Ἄδηνον τοῦ ξενοδοχείου τῆς προκομαίας. Ἐχει ἔδαφος πλακόστρωτον καὶ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρος αὐτοῦ παρουσιάζει ἐξώστην μὲ λαγνοειδεῖς κίονας, δίκην κιγκλίδων, ἐδραζόμενας ἐπὶ πλατέων τετραγωνικῶν λίθων, εἶνε δὲ ἠλιόλουστον. Ὁ ἀρχιπληρέτης εἶνε ἀπησχολημένος εἰς τὴν τοποθέτησιν παροφίδων ἐπὶ τραπέζης, καὶ ἔχει τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ ξενοδοχεῖον εἶνε δεξιᾷ αὐτοῦ, ἀριστερᾷ δὲ αὐτοῦ, ἐν τῇ γωνίᾳ τῇ πλησιεστέρῃ πρὸς τὴν θάλασσαν, εἶνε κλίμαξ ἀγούσα κάτω πρὸς τὴν παραθαλασσίαν. Παρατηρῶν κάτωθι τοῦ ἀνδῆρου βλέπει ἐνώπιόν του, ὀλίγον ἀριστερᾷ, μεσήλικον κύριον καθήμενον ἐπὶ σιδηροῦ καθίσματος παρὰ μικρῶν σιδηρῶν τραπέζιον ἐφ' οὗ διακρίνεται δοχεῖον περιέχον τεμάχια ζακχάρους καὶ τρεῖς σφῆκας. Μὲ ἀνοικτὴν ὀμβρέλλαν προστατεύει ἑαυτὸν κατὰ τοῦ ἡλίου ὅστις τὸν ἀγούστων, περὶ τὸ μεσημέρι ὀπωσοῦν καίει, ἀναγινώσκει δὲ τοὺς "Τάιμς." Ἀκριβῶς ἐναντι αὐτοῦ ὑπάρχει ἐδάδιον ἀπὸ τὰ συνήθως τοποθετούμενα εἰς κήπους. Ἡ τράπεζα ἐφ' ἧς ὁ γηραιὸς ὑπηρετὴς τοποθετεῖ τὰ τραπέζομανδύλα καὶ τὰς παροφίδας εἶνε ἐπιμήκης, τὴν ἐτοιμάζει δὲ διὰ πέντε πρόσωπα δύο εἰς ἐκάστην πλευρὰν καὶ ἓν εἰς τὴν πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον κεφαλὴν. Παρὰ τὸν ἐξώστην ἐτοιμάζει καὶ ἄλλην τράπεζαν διὰ νὰ ἀποθέτῃ ἐπ' αὐτῆς τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν χρήσιμα.

Ὁ ὑπηρετὴς αὐτὸς εἶνε οὐκ ὀλίγον ἀξιοσημειωτὸς χαρακτήρ. Εἶνε μελίρρυτος γέρον, καὶ οὕτως εἰπεῖν, μεταξेमφεροῦς παρουσίας. Ἡ κόμη του εἶνε λευκὴ καὶ τὸ πρόσωπον του λεπτοφυές. Εἶνε τόσῳ φαιδρὸς καὶ εὐχαριστημένος ὥστε ἐν τῇ ἐνθαρρυντικῇ παρουσίᾳ του ἡ φιλοδοξία δειλᾷ καὶ πτήσσει ὡς χυδαίτης, ἡ δὲ φαντασία ἀποδυσκετεῖ ὡς προδοσία κατὰ τῆς θαφίλους ἐπαρκειᾶς καὶ τοῦ ἀνεξαντλήτου ἐνδιαφέροντος τῶν ὑπεστώτων. Ἐχει ποιάν τινα ἔκφρασιν ἰδιόζουσαν εἰς ἀνθρώπους οἵτινες εἰσὶ προέξοχοι ἐν τῷ σταδίῳ των, καὶ οἵτινες, ὡς εἰδότες τὴν ματαιότητα κάσης εὐδοκίμησης, δὲν θίγονται ποσῶς ἀπὸ τοῦ φθόγου. Ὁ κύριος ὁ καθήμενος παρὰ τὸ σιδηροῦν τραπέζιον δὲν φέρει φαληρικὴν ἀμφίεσιν. Φέρει τὴν λονδίρειον βεδεγκόταν του καὶ τὰ γάντια του, ὃ δὲ ὑψηλὸς πῖλος τοῦ κείται ἐπὶ τοῦ τραπέζιου παρὰ τὸ δοχεῖον τῆς ζακχάρους. Ἡ ἀρίστη κατάστασις καὶ ποιότης τῶν ἐνδυμάτων του, τὰ χρυσᾷ ὀμματοῦδάλια δι' ὧν ἀναγινώσκει τοὺς "Τάιμς," καὶ ἡ παρὰ τὸν ἀγκῶνα του διπλωμένη "Σημῆα" μὲ τὸ περιοδικὸν τοῦ μηνός, πάντα ταῦτα μαρτυροῦσι περὶ τῆς εὐποληψίας του. Εἶνε πεντηκοντοῦτης περίπου, καλῶς ἐξυρισμένος καὶ ἔχει τὴν κόμην κομμένην σφριζα. Αἱ ἄκραι τοῦ στόματός του εἶνε καθ' ἕξιν ἐστραμμέραι πρὸς τὰ κάτω ἐπίτηδες ὥσανεὶ ὑπώπτευν αὐτὰς θελούσας νὰ στραφῶσι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐταῖς. Τὰ ὄστα του εἶνε πλατέα, οἱ ὀφθαλμοὶ του θολοί, τὸ δὲ μέτωπόν του ἔρρωμένως ἀνοικτὸν ὥσανεὶ, πάλιν, εἶχε σχηματίσει ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ τὴν ἀπόφασιν νὰ εἶνε φιλαλήθης, μεγάλου, καὶ ἀδέκατος, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ κατορθῶσιν νὰ καταστήσῃ τὴν ἕξιν ταύτην τοῦ στοχασμοῦ αὐτόματον καὶ ἀνεπίγνωτον. Ἐντούτοις δὲν εἶνε ποσῶς ἀξιογέλαστος. Οὐδᾶλως παρέχει σημεῖα εὐθελίας ἢ ἀσθενοῦς βουλήσεως ἀπεναντίας θὰ ἐπέρρα παντοῦ ἐκ πρώτης ὕψους ὡς ἄνθρωπος ἐπαγγελματικῆς ἰκανότητος καὶ εὐθύνης ἀρετὰ ὑπερῶν τοῦ μετρίου. Ἀκριβῶς νῦν ἐντροφᾷ εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν καλοκαιρίαν καὶ εἰς τὸν θαλάσσιον ἀέρα λίαν ἦ ὥστε νὰ εἶνε θυμωμένος. Ἀλλὰ ἔχει ἐξαντλήσει ὅλα τὰ νέα τῶν ἐφημερίδων του, καὶ ἤδη καταφεύγει εἰς τὰς ἀγγελίας αἱ ὅσαι δὲν εἶνε ἀρετὰ εὐχυμοὶ ὥστε νὰ τὸν πείθωσι νὰ ἐπιμένῃ διεξερχόμενος αὐτὰς λεπτομερῶς.

Ὁ κύριος [χασμῶμενος καὶ ἀπορίπτων τὴν ἐφημερίδα ὡς σκύβαλον]. Ὑπηρετά!

Ὁ ὑπηρετὴς. Διατάξτε. [Ἐρχόμενος πρὸς αὐτόν.]

Ὁ κύριος. Εἴσαι βεβαίως ὅτι ἡ κυρία Κλάνδον θὰ ἐπιστρέψῃ πρὸ τοῦ γεύματος;

Ὁ ὑπρέτης. Βεβαιότατος κύριε. Σᾶς περιμένει εἰς τὴν μίαν παρὰ τέταρτον. [Ὁ κύριος, καταπροσθνήεις ἀμέσως ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ὑπρέτου ἀτενίζει πρὸς αὐτὸν μετὰ νωθροῦ μειδιάματος. Εἶνε φωνὴ ἤρεμος ἐνέχουσα γλυκεῖαν μελωδίαν, ἢ ὅποια προσδίδει τὸν τόνον συμπαθοῦς ἐνδιαφέροντος εἰς τὴν κοινοτέραν τῶν παρατηρήσεων ἃς ἐκφέρει. Καὶ ἠμιλεῖ μὲ τὴν γλυκυτέραν εὐπρέπειαν, χωρὶς χυδαῖσμοις τῆς γλώσσης καὶ χωρὶς ἀγραμματοσύνην συντάξεως. Παρατηρεῖ τὸ ὠρολόγιόν του ἐνφ' ἐξακολουθεῖ.] Δὲν εἶνε ἀκόμη μία παρὰ τέταρτον, κύριε, πιστεύω. Εἶνε 12.43, κύριε. Θὰ περιμένετε ἀκόμη μόνον δύο λεπτά. Ἐχομεν ὠραῖον καιρόν, κύριε!

Ὁ κύριος. Ναί· δροσιά, ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἀνοῖν.

Ὁ ὑπρέτης. Μάλιστα, κύριε. Αὐτὸ λέγουν ὅλοι οἱ ἐπισκέπται μιν. Πολὺ ἐξαιρετικὸς οὐκογένεια, τῆς κυρίας Κλάνδον, κύριε.

Ὁ κύριος. Εἶσαι εὐχαριστήμενος ἀπὸ αὐτὴν;

Ὁ ὑπρέτης. Μάλιστα, κύριε. Ἐχομεν ἕνα τρόπον ἀνοικτὸν καὶ ἐλευθέρου ὅπου καταγοητεύει. Πολὺ καταγοητεύει σᾶς βεβαιῶ, μάλιστα ἢ μικρὰ δεσποσύνη καὶ ὁ ἀδελφός της.

Ὁ κύριος. Ἡ δεσποσύνη Δωροθέα καὶ ὁ κύριος Φίλιππος, ὑποθέτω ἐννοεῖς.

Ὁ ὑπρέτης. Μάλιστα, κύριε. Ἡ δεσποσύνη, ὅταν μοῦ δόσῃ διαταγὴν ἢ ἄλλο τέτοιον μοῦ λέγει "Ἐχε ὑπ' ὄψιν σου, Γουλιέλμ, ὅτι ἦλθαμεν εἰς αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖον ἐξ αἰτίας σου, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν πόσῳ τέλειος ὑπρέτης εἶσαι."

Ὁ κύριος ἀδελφός της μοῦ λέγει ὅτι ὁμοιάζω τοῦ πατρὸς τοῦ [ὁ κύριος ἐξαφνίζεται ἀκούων αὐτό], καὶ ὅτι ἐλπίζει ὅτι θὰ φέρωμαι ὡς πατὴρ του. [Μὲ πρᾶντικὴν, ἠλιότονον ῥυθμὸν.]

Ὡ, πολλὸν εὐχάριστος, πολλὸν φιλικὸς καὶ εὐχάριστος, σᾶς βεβαιῶ κύριε!

Ὁ κύριος. Σὺ ὁμοιάζεις τοῦ πατρὸς σου; [Γελᾷ ἐπὶ τῆ ἰδέᾳ ταύτῃ.]

Ὁ ὑπρέτης. Αἶ, βέβαια, κύριε, δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωμεν εἰς τὸ σπουδαῖον ὅλα ὅσα λέγουν. Ἐννοεῖται, ἂν αὐτὸ ἦτο ἀληθές, θὰ τὴν ἐβλεπε τὴν ὁμοιότητα καὶ ἡ δεσποσύνη ἀδελφῆ του.

Ὁ κύριος. Παρατήρησεν αὐτὴ ὁμοιότητα;

Ὁ ὑπρέτης. Ὁχι, κύριε. Αὐτὴ νομίζει ὅτι ὁμοιάζω τὴν προτομὴν τοῦ Σαίξπηρ ἢ ὅποια εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐκκλησιαν τῆς Στρατφόρδης. Δι' αὐτὸ καὶ μὲ ἀποκαλεῖ Γουλιέλμον. Τὸ ὄνομά μου ὅμως εἶνε Βάλτερ. [Ἐτρέφει καὶ διευθύνεται πρὸς τὴν τράπεζαν βλέπει δὲ τὴν κυρίαν Κλάνδον ἐρχομένην πρὸς τὸ ἀνδρῶν ἀπὸ τὴν παραθαλασσίαν διὰ τῆς κλίμακος.] Ἐρχεται ἡ κυρία Κλάνδον, κύριε. [Πρὸς τὴν κυρίαν Κλάνδον εἰς ἐμπιστευτικὸν ταπεινὸν τόνον.] Ἐνας κύριος σᾶς περιμένει, κυρία.

Κυρία Κλάνδον. Θὰ ἔχωμεν ἄλλους δύο κυρίους εἰς τὸ γεῦμα, Γουλιέλμ.

Ὁ ὑπρέτης. Πολὺ καλί, κυρία, εἰς τὰς διαταγὰς σας. [Ἀποσύρεται ἐντὸς τοῦ ξενοδοχείου. Ἡ κυρία Κλάνδον προχωρεῖ ἀναζητοῦσα τὸν ἐπισκέπτην, ἀλλὰ τὴν προσπερᾷ χωρὶς νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ.]

Ὁ κύριος [ἀλλοκότως προσβλέπων αὐτὴν ὑποκάτωθεν τῆς ὀμβρέλλας]. Δὲν μὲ γνωρίζετε;

Κυρία Κλάνδον [δυσπίστως προσατενίζουσα αὐτόν]. Εἶσαι ὁ Φέγγχος Μακκώμας;

Μακκώμας. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ μαντεύσῃς; [Κλείει τὴν ὀμβρέλλαν, τὴν θέτει κατὰ μέρος, καὶ φιλοπαγμόνως τοποθετεῖ ἑαυτὸν μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ἰσχύων ἵνα ἐπιθεωρηθῇ.]

Κυρία Κλάνδον. Ναί, πιστεύω, ὁ Μακκώμας. [Τοῦ δίδει τὴν χεῖρα της ὃ δὲ ἐξακολουθήσας σεισμὸς τῶν δύο χειρῶν εἶνε χαιρετισμὸς παλαιῶν φίλων κατόπι μακροῦ χωρισμοῦ.] Ἀλλὰ πῶς ἤλλαξες! Κατετάχθης πλέον εἰς τοὺς σοβαροὺς. Θὰ ἀφήκες φαίνεται τὰ παλαιὰ σου ιδεώδη.

Μακκώμας. Δὲν ἀφήκες τὰ ἰδικά σου;

Κυρία Κλάνδον. Καθόλου.

Μακκώμας. Ἐξακολουθεῖς ἀκόμη νὰ φρο—

Κυρία Κλάνδον. Τὰ φρονήματά μου εἶνε ἀκράδαντα ὅπως πάντοτε.

Μακκώμας. Ἄν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐξασκῶ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα θὰ ἐκαυχώμην καὶ ἐγὼ περὶ ἐμμονῆς εἰς ἰδέας, ἀλλὰ βλέπεις εἶμαι δικηγόρος. Μολαταῦτα ἀπορῶ νὰ μοῦ λέγῃς ὅτι ἐξακολουθεῖς νὰ συνηγορῆς ὑπὲρ γυναικείας ψήφου. Καὶ δὲν μοῦ λέγεις, δημηγορεῖς εἰς τὰς πλατείας; [Ἡ κυρία Κλάνδον νεύει ναί] περὶ χωριστῆς περιουσίας τῆς συζύγου, [νεύει πάλιν], περὶ τῆς θεωρίας τοῦ Δάρβιν, καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Τζῶν Στοάμπ Μίλλ; [νεύει πάλιν] Ἐπιμένεις νὰ μελετᾷς τὸν Χώξλεϋ, τὸν Τίνδουλλ καὶ τὴν Γεωργίαν Ἐλιοτ, [νεύει τρίς], καὶ νὰ ὑποστηρίξῃς ὅτι πρέπει νὰ λαμβάνουν αἱ γυναῖκες διπλώματα διδακτορίας καὶ νὰ διορίζονται ὑπάλληλοι, καὶ νὰ ἐκλέγονται βουλευταί;

Κυρία Κλάνδον [πεποιθότως]. Ναί· δὲν ὑπεχώρησα οὔτε κατὰ μίαν σπιθυμὴν, καὶ ἔχω ἀναθρέψῃ τὴν Γκλόριαν νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον μου. Δι' αὐτὸ ἐπατήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡσθάνθη ὅτι δὲν εἶχον δικίωμα νὰ τὴν θάψω ζωντανὴν εἰς τὴν Μαδέραν—τὴν Ἀγίαν Ἐλένην μου, Φέγγχε. Ὑποθέτω ὅτι θὰ κατεγελασθῇ ὅπως καὶ ἐγώ, ἀλλὰ τὸ περιμένει αὐτό.

Μακκώμας. Καταγελασθῇ! Τί λέγεις φίλη μου! Τὴν σήμερον μία γυναῖκα ὄχι μόνον δὲν καταγελάται διὰ τοιαῦτα φρονήματα, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ ὑπανθρευθῇ ἕνα ἀρχιεπίσκοπον. Μὲ ἀνείδισες πρὸ ὀλίγου ὅτι κατετάχθην μεταξὺ τῶν σοβαρῶν. Ἐσφαλές. Ἐγὼ ἐμμένω εἰς τὰ φρονήματά μου ἀπαρεγκλίτως. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲν πηγαίνω, οὔτε προσποιοῦμαι ὅτι πηγαίνω. Ἐχω τὸ θῦρος νὰ δηλώσω ὅτι εἶμαι φιλοσοφικὸς ῥιζοσπάστης ὑποστηρίζων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀτόμου, ὅπως ἐδιδάχθην ἀπὸ τὸν Ἐρβέρτον Σπένσερ. Κανείς δὲν μὲ καταγελά. Μὲ ἀνέχονται ὡς ἄνθρωπον ἐσκωριασμένων ἰδεῶν. Οὐδαμοῦ λαμβάνομαι ὑπ' ὄψιν. Διὰ τί; Διότι ἠρηθήην νὰ κύψω τὸν αὐχένα εἰς τὸν σοσιαλισμόν.

Κυρία Κλάνδον [κατάπληκτος]. Σοσιαλισμόν!

Μακκώμας. Ναί· σοσιαλισμόν. Εἰς αὐτὸν θὰ βυθίσῃ ἡ κυρία Γκλόρια μέχρι τῶν ὠτων πρὸ τοῦ τέλους τοῦ μηνὸς ἐὰν τὴν ἀφήσῃς ἐλευθέραν ἐνταῦθα.

Κυρία Κλάνδον [ἐμφαντικῶς]. Ἀλλὰ δύναμαι νὰ τῆς ἀποδείξω ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς εἶνε οὐτοπία.

Μακκώμας [συγκινητικῶς]. Ἀκριβῶς διότι ἔχω ἀποδείξει αὐτό, κυρία Κλάνδον, δι' αὐτὸ ἔχασα ὅλους τοὺς ὄπαδούς μου. Ἐσο προσεκτικὴ. Ἄφες τὴν νὰ λάβῃ τὸν δρόμον της. [Μὲ κάποιαν πικρίαν.] Εἶμεθα παλαιᾶς ἐποχῆς πλέον ἡμεῖς. Ὁ κόσμος νομίζει ὅτι μᾶς ἀφήκεν ὀπίσω. Ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ ἔργον. Διὰ τί μὲ ἐκάλεσες;

Κυρία Κλάνδον. Ἐν μέρει διότι ἤθελα νὰ σὲ ἴδω.

Μακκώμας [μὲ καλοκάγαθον εἰρωνείαν]. Εὐχαριστῶ.

Κυρία Κλάνδον. Καὶ ἐν μέρει διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἐξηγήσῃς εἰς τὰ παιδιὰ τὸ πᾶν. Δὲν γνωρίζουν τίποτε, καὶ τούτοις ὅπου ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ ἀφήσω πλέον εἰς τὸ σκότος. [Τεθορυβημένη.] Φέγγχε, δὲν ἔχω τὴν δύναμιν νὰ τοὺς τὸ εἶπω ἐγώ. Ἀπεφά— [Διακόπτεται ὑπὸ τῶν διδύμων καὶ τῆς Γκλόριας. Ἡ Δόλλυ ἀναβαίνει τὴν κλίμακα παταγωδῶς παρατρέχουσα μὲ τὸν Φίλιππον, ὅστις συνδυάζει τρομερὸν τάχος μετὰ ἀβιάστου ἐξωτερικοῦ ὡς ἐκ τοῦ ὀπισθοῦ ἡμῶς μένει ὀπίσω, διότι ἡ Δόλλυ φθάνει πρώτη καὶ σχεδὸν ἀνατρέπει τὸ ἰδίωλον ἀπὸ τὴν ἀνεμοστροβιλικὴν τὴν ἐφίξιν.]

Δόλλυ [ἀπνευστί]. Ὁ ὀδοντοῦατρός, μητέρα, ἔρχεται, καὶ φέρει καὶ τὸν γέρον του.

Κυρία Κλάνδον. Δόλλυ, κόρη μου Δὲν βλέπεις τὸν κ. Μακκόμα; [Ὁ Μακκόμας ἐγείρεται, μειδιῶν.]

Δόλλυ [μὲ πρόδηλον ἀπογοήτευσιν]. Ὡ, αὐτὸς εἶνε; Καὶ μᾶς τὸν ἐπερίγραφες ὡς εἶδος ποιητοῦ.

Φίλιππος [θερμῶς ὑποστηρίζων αὐτήν]. Ποῦ ἢ γενειὰς καὶ ἢ μικρὰ κόμη;

Δόλλυ. Ὡ, κύριε Μακκόμα, ἐπήγυε καὶ ἀλλάξτε τὸν ἑαυτὸν σας. Διατί δὲν ἐπερμένετε τοῦλάχιστον νὰ σᾶς ἴδωμεν πρῶτον;

Μακκόμας [ἐννεός, ἀλλὰ συγκρατούμενος διὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν περίστασιν]. Διότι δεκάκτις ἔτη εἶνε πολὺ μικρὸν διίστημα δι' ἓνα δικηγόρον νὰ ἐπιζητήσῃ μὴ κόπτων τὰ μαλλιά του.

Γκλόρια [ἀπὸ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τοῦ Μακκόμα]. Τί κάμνετε κύριε Μακκόμα; [Ὁ Μακκόμας στρέφει, καὶ ἡ Γκλόρια λαμβάνει τὴν χεῖρα του καὶ τὴν πιέζει, παρατηροῖσα αὐτὸν εἰς τὰ ὄματα ἀνοικτοκάρδως.] Χαίρομεν ὅπου σᾶς βλέπομεν ἐπὶ τέλους.

Μακκόμας. Ἡ κυρία Γκλόρια, ὑποθέτω; [Ἡ Γκλόρια μειδιᾷ κατάφασιν καὶ ἀφίνει τὴν χεῖρα του μετὰ τελικὴν πίεσιν. Κατόπιν ἀπαύρηται ὑπίσθεν τοῦ ἰδωλίου, ἐπακουμβῶσα ἐπ' αὐτῶν παρὰ τὴν κορὴν Κλάνδον.] Καὶ ὁ νεαρὸς αὐτὸς κύριος;

Φίλιππος. Μὲ ἐβίβτισαν ἐν στιγμή πεζῶν κᾶπως δικηγορίας. Ἄπὸ μικρὸς—

Δόλλυ [συμπληροῦσα αὐτ' αὐτοῦ τὴν φράσιν μὲ ῥητορικὸν στόμαφος]. —ἀρφάνεψι μὲ βίγχι μ' ἀναθρέψαν.

Φίλιππος [μετὰ σοβαρᾶς ἀπαγγελίας]. Σὲ μοναστήρι μ' ἔβαλαν, καλόγερος νὰ γίνω.

Κυρία Κλάνδον [ἐπιπλήττουσα]. Αἶ, ἀφήστε πλέον τὰς ἀνοησίας. Τοὺς εἶνε ὅλα νέα ἐδῶ, Φίγχε, καὶ διαρκῶς ἀστειεύονται. Νομίζουν ὅτι κάθε ἄγγλος τὸν ὁποῖον ἀπαντοῦν εἶνε περίεργος.

Δόλλυ. Αἶ, καὶ μήπως δὲν εἶνε; Δὲν πταίομεν ἡμεῖς.

Φίλιππος. Ἐχω ἀρκετὰ ἐκτεταμμένην γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, κύριε Μακκόμα, ἀλλὰ σᾶς ὁμολογῶ ὅτι μοῦ εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ λάβω ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν τοὺς κατοίκους τῶν βρετανικῶν νήσων.

Μακκόμας. Ὑποθέτω, κύριε, εἰσθε ὁ μικρὸς κύριος Φίλιππος. [Προσφέρων τὴν χεῖρα του.]

Φίλιππος [λαμβάνων τὴν χεῖρα τοῦ Μακκόμα καὶ παρατηρῶν αὐτὸν ὑψηλοφρόνως]. Ἡ μὴν ὁ μικρὸς κύριος Φίλιππος— ἤμην πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀκριβῶς ὅπως σεῖς ἦσθε ποτὲ ὁ μικρὸς κύριος Φίγχος. [Στελεῖ ελαφρῶς τὴν χεῖρα του καὶ τὴν ἀφίνει, εἶτα στρέφει, ἀναφωνῶν μεμβῶς.] Πόσῳ περιέργων εἶνε νὰ ἀναλογίζεσθαι κανεὶς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν του! [Ὁ Μακκόμας παρατηρεῖ αὐτὸν ἐννεός, μὴ εὐχαριστούμενος καθόλου ἀπὸ τοιαύτην συμπεριφορὰν.]

Δόλλυ [εἰς τὴν κυρίαν Κλάνδον]. Ἐδοσεσ τοῦ Φίγχου τίποτε νὰ πη.

Κυρία Κλάνδον [ἐπιπλήττουσα]. Παιδί μου ὁ κ. Μακκόμας θὰ γευματίσῃ μαζί μας.

Δόλλυ. Ἐδιέταξες διὰ ἑπτὰ; Μὴ λησμονήσῃς τὸν γέρον.

Κυρία Κλάνδον. Δὲν τὸν ἐλησμόνησα, παιδί μου. Πῶς λέγεται;

Δόλλυ. Κλάψτον. Θὰ ἔλθῃ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν. [Πρὸς τὸν Μακκόμαν.] Εἴμεθα ὅπως μᾶς ἐφαντάζεσθε;

Κυρία Κλάνδον [σοβαρῶς καὶ δὴ ἐπιτακτικῶς]. Δόλλυ ὁ κ. Μακκόμας ἔχει νὰ σᾶς ὁμιλήσῃ διὰ κάτι τι σπουδαιότερον ἀπὸ αὐτὰ ὅπου ἐρωτᾷς. Παιδιά· παρεκάλεσα τὸν πωλαιὸν φίλον μου νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν τὴν ὁποίαν μοῦ ἐκάμετε σήμερον τὸ πρωῒ. Εἶνε φίλος τοῦ πατρός σας ὅσον καὶ ἰδικός μου, καὶ θὰ σᾶς εἰπῇ τὴν ἱστορίαν τοῦ

συζυγικοῦ βίου μου ἀμεμιλήπτως. Γκλόρια, εἶσαι εὐχαριστημένη;

Γκλόρια [σοβαρῶς προσεκτικῆ]. Ὁ κ. Μακκόμας εἶνε πολὺ καλός.

Μακκόμας [νευρικῶς]. Καθόλου, ἀγαπητὴ δεσποσύνη καθόλου. Ἐνταυτῷ, τὸ πρᾶγμα ἔρχεται κῆπως ἀφνίδιον. Δὲν ἔχω ἐτοιμάσει—ε—

Δόλλυ [φιλονόπτως]. Ὡ, δὲν θέλομεν ἐτοιμασμένα πρᾶγματα. Φίλιππος [παροτρύνων αὐτόν]. Εἰπέτε μας τὴν ἀλήθειαν.

Δόλλυ [ἐμφαντικῶς]. Φαλακράν.

Μακκόμας [ἐγγιχθεὶς]. Ἐλπίζω ὅτι σκοπεύετε νὰ λάβετε ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν ὅτι ἔχω νὰ σᾶς εἰπω.

Φίλιππος [μὲ βαθεῖαν σοβαρότητα]. Ἐλπίζω ὅτι θὰ τὸ ἀξίξῃ κύριε Μακκόμα Ἡ γνώσις μου περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μὲ διδάσκει νὰ μὴ περιμένω πολλὰ πρᾶγματα.

Κυρία Κλάνδον [ἐπιπλήττουσα] Φίλιππε—

Φίλιππος. Καλὰ, μητέρα. Συγγνώμην κύριε Μακκόμα μὴ μᾶς συνερίζεσθε.

Δόλλυ [συνδιαλλακτικῶς]. Δὲν ἔχομεν κακίαν.

Φίλιππος. Σιωπὴ καὶ οἱ δύο.

Ἡ Δόλλυ κρατεῖ τὰ χεῖλη της. Ὁ Μακκόμας λαμβάνει κάθισμα ἀπὸ τὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ· τὸ τοποθετεῖ μεταξὺ τοῦ τραπέζιου καὶ τοῦ ἰδωλίου, ἔχων τὴν Δόλλυ ἐκ δεξιῶν καὶ τὸν Φίλιππον ἐξ ἀριστερῶν, καὶ ἐγκαθίσταται εἰς αὐτὸ μὲ ἦθος ἀνθρώπου μέλλοντος ν' ἀρχίσῃ μακρὰν ἀνακοίνωσιν. Ἡ οἰκογένεια Κλάνδον τὸν ἀκροῦται μὲ ἀνυπομονησίαν.

Μακκόμας. Ἐχ' ἐμ! Ὁ πατήρ σας—

Δόλλυ. Πόσων ἐτῶν εἶνε.

Φίλιππος. Σισ!

Κυρία Κλάνδον [ἀπαλῶς]. Δόλλυ, κόρη μου, νὰ μὴ διακόπτωμεν τὸν κ. Μακκόμαν.

Μακκόμας [ἐμφαντικῶς]. Εὐχαριστῶ, κυρία Κλάνδον, εὐχαριστῶ. [Πρὸς τὴν Δόλλυ.] Ὁ πατήρ σας εἶνε πενήντα-επτὰ ἐτῶν.

Δόλλυ [πρὸς τὴν Κλάνδον]. Πενήνταεπτὰ!! Ποῦ κατοικεῖ;

Κυρία Κλάνδον [ἐπιπλήττουσα]. Δόλλυ, Δόλλυ!

Μακκόμας [ἀναχαιτίζων αὐτήν]. Θὰ τῆς ἀπαντήσω ἐγώ, κυρία Κλάνδον. Ἡ ἀπάντησις οὐκ ὀλίγον θὰ σᾶς ἐκπλήξῃ. Κατοικεῖ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. [Ἡ κυρία Κλάνδον ἐγείρεται, σφόδρα ὀργισμένη, ἀλλὰ κάθηται πάλιν, ἀφωνος. Ἡ Γκλόρια τὴν ἐπιτηρεῖ ἀμηχάνως.]

Δόλλυ [πεποισθῶς]. Ἐνόησα Φίλιππε. Ὁ Κλάψτον εἶνε ὁ πατήρ μας.

Μακκόμας [στρεφόμενος πρὸς τὴν Δόλλυ]. Κλάψτον;!

Φίλιππος. Ὅχι· Χάψτον.

Μακκόμας [στρεφόμενος πρὸς τὸν Φίλιππον]. Χάψτον;!

Δόλλυ. Αἶ, Κράξτον, ἢ κάτι τέτοιο. Αὐτὸς εἶπεν ὅτι ὁμοιάζω τὴν μητέρα του. Τὸ ἐνόησα ὅτι ἤθελε νὰ εἰπῇ τὴν θυγατέρα του.

Φίλιππος [μὲ μεγάλην σοβαρότητα]. Κύριε Μακκόμα, ἐπιθυμῶ νὰ φεισθῶ τὰ αἰσθήματά σας, ὅσον εἶνε δυνατόν· ἀλλὰ σᾶς προειδοποιῶ ὅτι ἐὰν ἐπεκτείνετε τὸν κύκλον τῶν συμπύσεων τόσο ὥστε νὰ μᾶς εἰπῆτε ὅτι ὁ κ. Κράμπτον τῆς πόλεως ταύτης εἶνε πατήρ μου, θὰ ἀρνηθῶ διαρρηδὸν νὰ λάβω ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὴν πληροφορίαν σας.

Μακκόμας. Καὶ παρακαλῶ, διατί;

Φίλιππος. Διότι εἶδον τὸν κύριον αὐτόν, καὶ κρίνω ὅτι εἶνε ἐντελῶς ἀκατάλληλος νὰ εἶνε πατήρ μου, ἢ πατήρ τῆς Δόλλυ, ἢ πατήρ τῆς Γκλόριας, ἢ σύζυγος τῆς μητρός μου.

Μακκόμας. Ὡ, βέβαια! Καλὰ λοιπὸν, κύριε· ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι εἴτε σᾶς ἀρέσκει εἴτε μὴ, αὐτὸς εἶνε ὁ

πατήρ σας, καὶ ὁ πατήρ τῶν ἀδελφῶν σας, καὶ ὁ σύζυγος τῆς κυρίας Κλάνδον. Τώρα, τί ἔχετε νὰ εἰπῆτε;

Δόλλυ [κλαυθουρίζουσα]. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ θυμόνυτε τόσον κύριε Μακκόμα. Ὁ Κράμπτον δὲν εἶνε ἰδικός σας πατήρ.

Φίλιππος. Κύριε Μακκόμα, ἡ διαγωγή σας εἶνε ἀσπλαγχνος. Ἐδῶ εὐρίσκετε μίαν οἰκογένειαν ἡ ὅποια ἀπολαύει τὴν ἀνεκλάλητον εἰρήνην καὶ ἐλευθερίαν τοῦ νὰ εἶνε ὀρφανή. Οὐδέποτε εἶδομεν συγγενεῖς, οὐδέποτε ἐγνωρίσαμεν ἄλλον δεσμὸν εἰμὴ τὸν δεσμὸν τῆς ἐλευθέρως ἐκλεγομένης φιλίας. Καὶ τώρα σεῖς θέλετε νὰ μᾶς συνδέσῃτε διὰ τῆς στενωτέρας τῶν συγγενειῶν μὲ ἄνθρωπον τὸν ὅποιον δὲν γνωρίζομεν—

Δόλλυ [μετὰ σφοδρότητος]. Ἐκα φρικώδη γέροντα! [Μεμφομένη.] Καὶ ἤρχισατε ὡς νὰ εἶχετε νὰ μᾶς παρουσιάσετε ἓνα ἐξαιρετον πατέρα.

Μακκόμας [ἀργίως]. Πῶς γνωρίζετε ὅτι δὲν εἶνε ἐξαιρετος; Καὶ τί δικαίωμα ἔχετε νὰ ἐκλέξετε τὸν πατέρα σας; [Ἐφώνων τὴν φωνὴν του.] Ἐπιτρέψατε νὰ εἶπω, δεσποινὶς Κλάνδον, ὅτι εἶσθε παρά πολὺν καιρὸν ὥστε—

Δόλλυ [διακόπτουσα αὐτὸν αἰφνιδίως καὶ ζωηρῶς]. Σταθῆτε ἑλισμύνησα. Ἐχει χρήματα;

Μακκόμας. Ἐχει πολλὰ χρήματα.

Δόλλυ [μεταευχαριστημένη]. Ὡ, δὲν σοῦ τὸ ἔλεγα πάντοτε, Φίλιππε;

Φίλιππος. Δόλλυ ἴσως κατεδικάσαμεν τὸν ἄνθρωπον παλὺ ἑσπευσμένως. Ἐξακολουθήσατε κύριε Μακκόμα.

Μακκόμας. Ὁχι κύριε, δὲν θὰ ἐξακολουθήσω. Εἶμαι πάρα πολὺ προσβεβλημένος, καὶ παρά πολὺ καταπεπληγμένος ὥστε νὰ ἐξακολουθήσω.

Κυρία Κλάνδον ἀγωνιζομένη νὰ καταστείρῃ τὸν θυμὸν της. Φίγχε, καταλαμβάνεις τί συμβαίνει ἢ ὄχι; Καταλαμβάνεις ὅτι τὰ παιδιὰ μου ἔχουν προσκαλέσει αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ γεῦμα. καὶ ὅτι θὰ εἶνε ἐδῶ μετ' ὀλίγα λεπτά;

Μακκόμας [ἐντελῶς ἀνάστατος]. Τί; Ἐννοεῖς ὅτι—Δηλαδὴ λέγεις ὅτι—πῶς—ὄ—ὄ—

Φίλιππος [μὲ στόμφον]. Θάρρος, Φίγχε, πῖρε κῆφο, σιγά, σιγά, προσεκτικῶς. Ἐρχεται—ἔρχεται εἰς τὸ γεῦμα.

Γκλόρια. Ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς θὰ τοῦ εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν; Τὸ ἔχετε σκεφθεῖ αὐτό;

Κυρία Κλάνδον. Φίγχε, σὲ παρακαλῶ εἰπέ του το μὲ τρόπον.

Δόλλυ. Ὡ, ὁ Φίγχος δὲν εἶνε κατὰλληλος νὰ κἀνῃ ἀνακοινώσεις. Δὲν εἶδες πῶς τάκαμε θάλασσα προηγουμένως εἰς ἡμᾶς.

Μακκόμας. Δὲν μου ἐπετρέψατε νὰ ὁμιλήσω. Διαμαρτύρομαι δι' αὐτό.

Δόλλυ [λαμβάνουσα τὸν βραχίονά του παρατειστικῶς]. Ἀγαπητὲ Φίγχε μὴ θυμόνης.

Ἡ κυρία Κλάνδον καὶ ἡ Γκλόρια εἰσέρχονται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ὁ ὑπηρέτης ἔρχεται ἔσωθεν φέμων δίσκων μὲ παροψίδας, κλπ., διὰ δύο ἀκόμη συνδαιτυμόνας, καὶ τὰ τοποθετεῖ ἐπὶ τῆς ὑπηρεσιακῆς τραπέζης.

Φίλιππος. Ἐχω μίαν ιδέαν. Κύριε Μακκόμα, αὐτὴ ἡ ἀνακοίνωσις πρέπει νὰ γίνῃ ὑπὸ ἀνθρώπου ὁ ὅποιος νὰ ἔχῃ πολὺ τᾶκτ, δὲν εἶνε ἔτσι;

Μακκόμας. Ἀπαιτεῖ τᾶκτ, βεβαίως.

Φίλιππος. Πολὺ καλὰ. Δόλλυ, διὰ ποῖον ἔλεγες τὸ πρῶτον ὅτι ἔχει τᾶκτ;

Δόλλυ [δράττουσα τὴν ιδέαν περιχαρῆς]. Ὡ ναί, τὸ διαβεβαιῶ! Ὁ Γουλιέλμος!

Φίλιππος. Ἀκριβῶς αὐτὸς εἶνε ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος. [Καλῶν.] Γουλιέλμε!

Ἐπηρετής. Ἐφθασα, κύριε.

Μακκόμας [φρικῶν]. Ὁ ὑπηρέτης!; Σταθῆτε, σταθῆτε. Δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψω αὐτό. Τί—

Ἐπηρετής [ἐμφανιζόμενος μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μακκόμα]. Διατάξατε, κύριε. [Ἡ ὄψις τοῦ Μακκόμα ὄχρησ, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ του χάνουν πᾶσαν ἐκφρασιν καὶ κίνησιν. Κάθηται ὡσεὶ ἐν ληθάργῳ.]

Φίλιππος. Γουλιέλμε, ἐνθυμείσαι ὅπου σὲ παρεκίλεσα νὰ μὲ θεωρῆς ὡς υἱόν σου;

Ἐπηρετής [μετὰ εὐσεβάστου συγκατανεύσεως]. Μάλωτα κύριε. Ὁ, τι ἀγαπᾶτε.

Φίλιππος. Γουλιέλμε ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου σου ὡς πατήρ μου, ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀντίπαλος.

Ἐπηρετής. Ὁ πραγματικὸς σας πατήρ; Αὐτό, κύριε, ἦτο νὰ τὸ περιμένῃ τις, ἀργὰ ἢ γρηγόρα, δὲν εἶνε ἔτσι; [Στρέφω μὲ περιχαρῆς μειδίαμα πρὸς τὸν Μακκόμαν.] Ἐσεῖς εἶσθε κύριε;

Μακκόμας [ἀνακτῶν δυνάμεις ὡς ἐκ τῆς ἀνακτῆσεως]. Βεβαίως ὄχι. Τὰ παιδιὰ μου γνωρίζουν νὰ φέρονται.

Φίλιππος. Ὁχι, Γουλιέλμε αὐτὸς ὁ κύριος παρ' ὀλίγον νὰ εἶνε πατήρ μου ἔχει ζητήσῃ τὴν χεῖρ τῆς μητρός μου, ἀλλὰ τὴν ἐζήτησεν εἰς μάτην.

Μακκόμας [ἐξαλλος ἐκ τῆς προσβολῆς]. Δὲν ὑπάρχει μεγαλει—

Φίλιππος. Σσο! κατὰ συνέπειαν, εἶνε μόνον δικηγόρος μας. Γνωρίζεις ἓνα κάποιον Κράμπτον τῆς πόλεως ταύτης;

Ἐπηρετής. Τὸν ἀλλοῖθωρον Κράμπτον ὅπου ἔχει τὸ οἶνοπωλεῖον;

Φίλιππος. Δὲν γνωρίζω. Φίγχε, ἔχει οἶνοπωλεῖον;

Μακκόμας [ἐγείρεται σκανδαλισθεῖς]. Ὁχι, ὄχι, ὄχι. Ὁ πατήρ σου, κύριε, εἶνε γνωστότατος ναυπηγός, ἄνθρωπος διακεκριμένος ἐνταῦθα.

Ἐπηρετής [πλήρης εὐλαβείας]. Ὡ, νὰ μὲ συγχωρήσετε. Ἐκαμα λάθος. Βέβαια καταλαμβάνω τώρα εἶνε υἱὸς τοῦ Κράμπτον.

Φίλιππος. Ὁ κ. Κράμπτον θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ γεῦμα.

Ἐπηρετής [ἀπορῶν]. Ἄ, μάλιστα. [Δικλωματικῶς.] Ὁχι πολὺ συγχρῶ, πιστεῖω, τριῶγει μὲ τὴν οἰκογενειάν του.

Φίλιππος [ἐντόνος]. Γουλιέλμε δὲν γνωρίζει ὅτι εἶμεθα ἡ οἰκογένειά του. Δὲν μᾶς ἔχει ἰδεῖ πρὸ δεκαοκτῶ ἐτῶν. Δὲν θὰ μᾶς γνωρίσῃ. [Διὰ νὰ δόσῃ ἐμφρασιν εἰς τὴν ὁμιλίαν του, ὁ Φίλιππος κάθηται ἐπὶ τοῦ σιδηροῦ τραπεζίου δι' ἐνὸς ἄλματος, καὶ ἀπειλεῖ τὸν ὑπηρέτην μὲ τὰ χεῖλη συμπεπιεσμένα καὶ τὰ σκέλη σειόμενα.]

Δόλλυ. Θέλομεν νὰ τοῦ δόσῃ τὴν εἶδησιν, Γουλιέλμε.

Ἐπηρετής. Νομίζω, δεσποσύνη, ὅτι θὰ μαντεύσῃ ἅμα ἴδῃ τὴν μητέρα σας. [Τὰ σκέλη τοῦ Φιλίππου καθίστανται ἀκίνητα. Προσβλέπει τὸν ὑπηρέτην ἀποθαυμάζων.]

Δόλλυ [θαμβωθεῖσα]. Δὲν τὸ ἐσκέφθηκα αὐτό.

Φίλιππος. Οὔτε ἐγώ. [Κατερχόμενος ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ στρεφόμενος μετὰ μομφῆς πρὸς τὸν Μακκόμαν.] Οὔτε σύ!

Δόλλυ. Καὶ εἶσαι καὶ δικηγόρος.

Φίλιππος. Φίγχε, ἡ ἐπαγγελματικὴ σου ἀναρμοδιότης εἶνε φοβερὰ. Γουλιέλμε, ἡ ἀγχινοῖά σου μᾶς ρίπτει εἰς ἀίσχος.

Δόλλυ. Εἰς τὰ ἀλήθεια, ὁμοιάζεις τοῦ Σαίξπηρ, Γουλιέλμε.

Ἐπηρετής. Καθόλου, κύριε. Ἡ καλωσύνη σας, δεσποσύνη ἔχω εὐχαρίστησι. [Ἐπιστρέφει μετριοφρῶν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ γεύματος καὶ τοποθετεῖ δύο ἀκόμη πινάκια.]

Φίλιππος [ἀποτόμως ἀρπάζων τὸν Μακκόμαν ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ ἔγων αὐτὸν πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον]. Φίγχε, ἔλα νὰ πλύνῃς τὰ χεῖρα σου.

Μακκόμας. Εἶμαι ἐντελῶς δυσηρεστημένος καὶ προσβεβλημένος, κύριε Κλάνδον.

Φίλιππος [διακόπτων αὐτόν]. Θὰ μᾶς συνειθίσῃς. Ἐλα, Δόλλυ. [Ὁ Μακκώμας ἀποτινάσσει αὐτὸν καὶ βαδίζει πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον. Ὁ Φίλιππος ἀκολουθεῖ ἀθυρήβητος.]

Δόλλυ [στρέφουσα πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τῶν βαθαίων ἐνῶ τοὺς ἀκολουθεῖ]. Γουλιέλμε, ἔχε τὸν ροῦν σου. Θὰ ἔχωμε πιρροτεχνήματα, κατὰλαβες;

Ἐπιπρόεδρος. Μείνετε ἡτυχη, δεσποσύνη, κατωλαμβάνω. [Ἡ Δόλλυ εἰσέρχεται εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.]

Ὁ Βαλεντίνος ἀναβαίνει ἡσύχως τὴν κλίμακα ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν τρακυμάν, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Κράμπτον, φέρει δὲ εἰς χεῖρας ἑλαφρὴν βάρβον. Ὁ Κράμπτον εἶπε διότι εἶνε φιλάσθετος εἶπε διὰ τὰ συγκαλύφῃ τὸ ἀρχαιοπρεποῦς σιμοῦ σακκάκι του, φέρει ἑλαφρὸν ἐπανωφόριον. Σταματᾷ εἰς τὸ κάθισμα τὸ ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τοῦ Μακκώμα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀσπίρου, καὶ στερεώνει ἑαυτὸν θέτων τὴν χεῖρα του ἐπὶ τῶν ροῦν τοῦ καθίσματος. Φέρει τὴν χεῖρα ἀνωθεν τοῦ μετώπου ὡσεὶ ἀπαυδήσας. Προχωρεῖ εἰς τὸ σιδηροῦν κάθισμα διὰ τὰ ἀκουσθᾷ τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τοῦ τραπέζιου καὶ οὕτω ἀνακλῖθῃ τὴν κεφαλὴν ἐνῶ κάθεται. Ἀρακτᾷ δυνάμεις καὶ ἀρχίζει νὰ ἀνοίγῃ τὸ ἐπανωφόριον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βαλεντίνος ἔρχεται εἰς συνέτευξιν μετὰ τὸν ὑπρόεδρον.

Βαλεντίνος. Ἡ κυρία Λυμφου Κλιάνδον;

Ἐπιπρόεδρος [μετὰ γλυκὴν μειδιάμα δεξιῶσεως]. Μάλιστα, κύριε. Σῆς περιμένω. Αὕτη εἶνε ἡ τράπεζα τοῦ γεύματος. Ἡ κυρία Κλιάνδον μετὰ ὀλίγον θὰ ἔλθῃ κάτω. Ἡ δεσποσύνη καὶ ὁ ἀδελφός της πρὸ ὀλίγου ὠμιλοῦσαν διὰ τὸν φίλον σας.

Βαλεντίνος. Τί μοῦ λές;

Ἐπιπρόεδρος [μετὰ ὁμαλὴν μελωδίαν]. Μάλιστα, κύριε. Μεγάλῃ ζωηρότητι, κατωλαμβάνετε. Τίσις, ὡσάν νὰ εἴπωμεν, εἰς τοὺς χαιρετισμοὺς δηλαδή. [Τρέχει πρὸς τὸν Κλιάνδον ὅστις ἡγέρθη διὰ τὰ ἐκβάλλῃ τὸ ἐπανωφόριον του. Μετὰ συγχωρεῖτε, κύριε, σᾶς παρακαλῶ. [Βοηθῶν αὐτὸν καὶ λαμβάνων τὸ ἐπανωφόριον.] Εὐχαριστῶ, κύριε. [Ὁ Κράμπτον κάθεται, καὶ ὁ ὑπρόεδρος ἐξακολουθεῖ τὴν διακοτεῖσαν μελωδίαν.] Ἐλεγα διὰ τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ νεοῦ κυρίου. Σήμερον μᾶς διεβεβαίονε ὅτι σῆς εἴσθε ὁ πατήρ του, κύριε, φαντασθῆτε.

Κράμπτον. Τί!

Ἐπιπρόεδρος. Ἀστεῖον ἐννοεῖται τὰ ἀγαπᾷ αὐτὰ τὰ ἀστεῖα. Χθὲς ἔλεγε ὅτι ἐγὼ πρέπει νὰ εἶμαι πατήρ του. Σήμερον, ἄμα ἔμαθεν ὅτι ἔρχεσθε ἐπέμνε νὰ με πείσῃ ὅτι εἴσθε σῆς ὁ πατήρ του, — καὶ ὅτι, λέγει, δὲν σᾶς ἔχει ἰδεῖ τώρα δεκαοκτὼ χρόνια.

Κράμπτον [ἐκπλησσομένης]. Δεκαοκτὼ χρόνια!

Ἐπιπρόεδρος. Μάλιστα, κύριε. [Μετὰ λεπτὴν ἐπιδειξιν ἀγχινοίας.] Ἀλλὰ τὰ ἐννοῶ αὐτὰ τὰ παιγνιδάκια του. Τὸν εἶδα ὅπου ἐσκέπτετο τί νέον εἶδος ἀστείου νὰ μοῦ κάμῃ, καὶ εἶδα καθεαυτὸ τὴν ἰδέαν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ κεφάλι του. Μάλιστα, κύριε. Τέτοιος εἶνε πολὺ εὐχάριστος νέος, πο—λὺ ἀνοικτός, καὶ καλόστομος, σᾶς βεβαιῶ κύριε. [Πάλιν ἀλλάσσαν τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, διὰ τὰ εἶπῃ εἰς τὸν Βαλεντίνον, ὅστις θέτει τὴν βάρβον του ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ ἔδωλου.] Παρακαλῶ, κύριε. [Λαμβάνει τὸν βάρβον.] Εὐχαριστῶ. [Ὁ Βαλεντίνος περιεργάζεται τὴν τράπεζαν καὶ ἀναγινώσκει τὸ μενοῦ. Ὁ ὑπρόεδρος ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Κράμπτον καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν ψαλμωδίαν.] Μάλιστα καὶ ὁ δικηγόρος μοῦ τὸ ἐβεβαίονε διὰ τὰ ἀστείουθῆ καὶ αὐτός, ἂν καὶ μοῦ ὠμιλεῖ πάντοτε ἐμπιστευτικῶς διὰ τὸν νέον αὐτόν. Μάλιστα, κύριε, σᾶς βεβαιῶ. Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί εἶνε καλοὶ νὰ κάμωμεν εὐνυπόλητοι ἐπαγγελματίαι τοῦ Λονδίνου ὅταν ἔρχονται εἰς αὐτὸν τὸν ζωογόνον ἀέρα τῆς θαλάσσης.

Κράμπτον. Μπα, ἔχετε καὶ δικηγόρον εἰς τὸ γεῦμα;

Ἐπιπρόεδρος. Τὸν δικηγόρον τῆς οικογενείας, κύριε, μάλιστα. Μακκώμας εἶνε τὸ ὄνομά του. [Πηγαίνει πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ ξενοδοχείου φέρων τὸ ἐπανωφόριον καὶ τὴν βάρβον, μακαρίως ἀγνοῶν τὴν κατάπληξιν εἰς τὴν περιέπεσεν ὁ Κράμπτον ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὀνόματος τοῦ Μακκώμα.]

Κράμπτον [ἐγειρόμενος ἐν ὀργίλῃ ταραχῇ]. Μακκώμας! [Καλῶν τὸν Βαλεντίνον.] Βαλεντίνε! [Πάλιν, ἀγρίως.] Βαλεντίνε!! [Ὁ Βαλεντίνος στρέφει.] Αὐτὸ λέγεται σκευωρία, συνωμοσία! Εἶνε ἡ οἰκογενεία μου — τὰ παιδιὰ μου — ἡ ἐπίρατος γυναῖκα μου.

Βαλεντίνος [ψυχραίμως]. Μπα, ἀλήθεια; Πόσον εὐχάριστος συνάντησις! [Ἐπαναλαμβάνει τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ μενοῦ.]

Κράμπτον. Συνάντησις! Δὲν ἔχω καμμία διάθεσιν. Φεύγω. [Πρὸς τὸν ὑπρόεδρον.] Δός μου τὸ ἐπανωφόριον.

Ἐπιπρόεδρος. Ἀμέπως, κύριε. [Ἐπιστρέφει θέτει τὴν βάρβον τοῦ Βαλεντίνου προσεκτικῶς παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ γεύματος, καὶ ἀβρῶς τινάσσει τὸ ἐπανωφόριον καὶ τὸ κρατεῖ ἑτοιμον διὰ τὰ τὸ φορέσῃ ὁ Κράμπτον.] Φαίνεται νὰ ἠδίκησα τὸν νέον, κύριε, φοβοῦμαι!

Κράμπτον. Νὰ πάρρρρ! [Σταματᾷ ἐνῶ θέτει τὰς χεῖρας εἰς τὰς περιχειρίδας, καὶ στρέφει πρὸς τὸν Βαλεντίνον μετὰ ἀφινιδίαν ὑποψίαν.] Βαλεντίνε, εἶνε δικό σου κάμωμα αὐτό. Ἐσὺ τὰ ἐμαστύρεψες. Ξέρεις—

Βαλεντίνος [ἀποφασιστικῶς]. Αὐτὰ εἶνε κουραφέξαλα. [Πετᾷ τὸ μενοῦ καὶ βαδίζει ἀμερίμως πρὸς τὸν ἐξώστην παρατηρῶν πρὸς τὴν θάλασσαν.]

Κράμπτον [ὀργίλως]. Θὰ μοῦ πῆς τί— [Ὁ Μακκώμας ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Φίλιππου καὶ τῆς Δόλλυ, ἔρχονται ἔσωθεν ἐπαμφοτερίζει ἐπὶ στιγμὴν βλέπων τὸν Κράμπτον.]

Ἐπιπρόεδρος [ἡσυχῶς διακόπτων τὸν Κράμπτον]. Ἦσυχύσατε, κύριε. Ἴδου ἔρχονται. [Λαμβάνει τὴν βάρβον τοῦ Βαλεντίνου καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ ξενοδοχεῖον κρεμῶν τὸ ἐπανωφόριον ἀπὸ τὸν βραχίονά του. Ὁ Μακκώμας στρέφει τὰς ἄκρας τοῦ στόματός του ἀποφασιστικῶς πρὸς τὰ κάτω καὶ βαδίζει πρὸς τὸν Κράμπτον ὁ ὅποιος ὀπισθοχωρεῖ καὶ κυττάζει ἀσκαρδαμικτῶς ἔχων τὰς χεῖρας ὀπισθεν. Ὁ Μακκώμας, μετὰ τὴν ὀφρῶν ὑπὲρ ποτε ἐπηρμένην, ἀντιμετωπίζει αὐτὸν μετὰ μεγαλειότητα ἀκλιδῶτος συνειδέτος.]

Ἐπιπρόεδρος [κατ' ἰδίαν, ἐνῶ συναρτᾷ τὸν Φίλιππον ἐξερχόμενος]. Τοῦ τῶπα.

Φίλιππος. Ἀνεκτίμητε Γουλιέλμε! [Προχωρεῖ πρὸς τὴν τράπεζαν.]

Δόλλυ [κατ' ἰδίαν πρὸς τὸν ὑπρόεδρον]. Πῶς τοῦ ἐφάνηκε;

Ἐπιπρόεδρος [κατ' ἰδίαν πρὸς τὴν Δόλλυ]. Ἐξαφνίσθη κατ' ἀρχάς, δεσποσύνη, ἀλλὰ τὸ πῆρε ἀπόφασιν καὶ ἡσύχασε, — πολὺ ἡσύχασε, σᾶς βεβαιῶ. [Κομίζει τὴν βάρβον καὶ τὸ ἐπανωφόριον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.]

Μακκώμας [ἀφοῦ ἐθεώρησε τὸν Κράμπτον μέχρι κεραυνώσεως]. Λοιπὸν ἐδῶ εἴσθε κύριε Κράμπτον;

Κράμπτον. Ναί, ἐδῶ—συλληφθεῖς εἰς παγίδα—εἰς ἀνδρὸν παγίδα. Τὰ παιδιὰ μου, λοιπὸν, εἶνε αὐτὰ;

Φίλιππος [μετὰ φονικὴν ἀβρότητα]. Αὐτὸς εἶνε ὁ πατήρ μας, κύριε Μακκώμα;

Μακκώμας. Ναί,—ἔ— [Κατακεραυνοῦται καὶ αὐτὸς καὶ σταματᾷ.]

Δόλλυ [ἐθιμοταγῶς]. Χαίρομεν διὰ τὴν συνάντησιν. [Περιδιαβάσει ἀσκόπως περίε τῆς τραπέζης, ἀνταλλάσσουσα μίαν λέξιν καὶ ἐν μειδιάμα χαιρετισμοῦ μετὰ τοῦ Βαλεντίνου καθ' ὅδον.]

(ἔπεται συνέχεια.)

Ἡ ΕΡΕΥΝΑ ἀφορᾷ εἰς πραγματώσιν τοῦ ὑψηλοτέρου ἰδεώδους εἰς ὃ δύναται νὰ ἀνεῖσθαι οὐδὲν ποτε φυλῆ. Ἡ ΕΡΕΥΝΑ εἶνε ἀφωτισμένη εἰς τὸ ἔργον τῆς διαμορφώσεως ἑλληνικοῦ ἠθους, διακρίνοντος τὸ ἑλληνικὸν γένος, περιποιούντος τιμὴν εἰς τὰς παραδόσεις μας καὶ ἱκανοῦ ν' ἀνυψώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἡ πᾶσα ἐθνικὴ ἐργασία ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τοῦτο· πῶς νὰ δημιουργήσωμεν ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐκτάκτου ἀνθρωπισμοῦ, παραδειγματικῆς πνευματικότητος, θαυματούργου φιλοπονίας· χαρακτηρησῶμεν μόνον ἢ παρουσία ν' ἀνυψώσῃ καὶ ἀναγενῆ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ.

Τὸ ἐν ταῖς ἠνωμέναις Πυλτεταῖς Γραφεῖον τῆς Ἐργασίας, ἐν τῷ δημοσιευθέντι Δελτίῳ αὐτοῦ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ 1908, βεβαιοῖ ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σώζωνται ἐτησίως ἐκ τοῦ θανάτου πλέον τῶν 22,000 θυμάτων μόνον διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ὄρων τοῦ ἀερισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἐργοστασίων, ὅπου ὁ ἀὴρ εἶναι πλήρης θανατηφόρων κοινορτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φυματιῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ τὸ τρίτον.

ὑπελογίσθη, πράγματι, ὅτι 24.8 τοῖς ἑκατὸν ἐκ τῶν θανάτων τῶν ἐργατῶν ἐργοστασίων προέμχονται ἐξ ἀπορροφήσεως φυτικῶν κοινορτῶν καὶ 36.9 τοῖς ἑκατὸν ἐξ ἀπορροφήσεως μεταλλικῶν κοινορτῶν. Περισσότερα πάντων προεβάλλονται οἱ ἐργάται, ὧν 49.2 τοῖς ἑκατὸν ἀποθνήσκουσιν ἐκ φυματιώσεως. Συμπεραίνεται ἐκ τούτου, ὅτι μία τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῆς ἀληθῶς τραυματικῆς θνησιμότητος τοῦ ἐργατικοῦ πλήθους εἶνε ἡ ἐλλείψις καθαροῦ ἀέρος εἰς τὰν ὅπου οἱ ἐργάται διέρχονται, κατ' ἀνάγκην, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας. Οἱ κοινορτοὶ εἶνε ἀναμφιβόλως ἐπιβλαβέστεροι καὶ ἢ ἐκ τούτων κίνδυνος σοβαρώτερος τῆς μεταδόσεως τῶν μολυσματικῶν νόσων. Ἄλλως τε, ἡ μετάδοσις αὕτη εὐνοεῖται ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς κεκορεσμένης θανασιμῶν κοινορτῶν. Πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ἡ ἐν ἐλευθέρῳ ἀέρι ἐργασία ὑπερτερεῖ σπυδαίως, ὑπὸ ὑγιεινῆν ἔποψιν, τῆς ἐκτελουμένης ἐν κλειστοῖς δωματίαις. Ὁ ἀερισμὸς δύναται ἐν μέτρῳ τινί, νὰ ἐλαττώσῃ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς οἱ ἐργάται εἰσὶν ἐκτεθειμένοι. Τὸ ῥηθὲν Δελτίον ὑποδεικνύει πολλοὺς τρόπους. Οὕτω, εἰς ἐν ἠλεκτρικὴν ἐργοστάσιον ἐν Ἀμερικῇ χρησιμοποιοῦσι σωλήνας ὄστινες ἀπορροφῶσι τοὺς κοινορτοὺς καὶ τοὺς μεταφέρουσιν ἔξω, ὡς ἡ καπνοδόχος ἀπορροφᾷ τὸν καπνόν. Τέλος, οἱ καθηγηταὶ Χύφμαν, Ριτσαρδσον καὶ Χάλλδεϊν δημοσιεύουσιν εἰς τὸ Δελτίον πολλὰς παρατηρήσεις, ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ ἐργοστασιάρχαι, ἐὰν φεῖδωνται τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν τῶν.

Ἡ ἐκλογή οἰκῆματος εἶνε πρὸ πάντων ζήτημα ὑγιεινῆς. Πρὶν ἢ ἐξετάσῃ τις τὰς διαφόρους εὐκολίας, ἅς δύναται νὰ παρέχῃ ἢ νεία κατοικία, εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ἀντιληφθῇ ἀκριβῶς ἐὰν αὕτη εἶνε φωτεινὴ καὶ τὰ δωμάτια τῆς δέχωνται τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Κατ' ἀρχήν, πᾶσα κατοικία μὴ λουομένη, οὕτως εἰπεῖν, ἀπὸ τὸν ἥλιον, δύναται ν' ἀποβῇ ἐπικίνδυνος ὑπὸ ὑγιεινῆν ἔποψιν. Οἱ ἔλληνες ἐκφραστικώτατα διδάσκουσι τοῦτο διὰ τῶν λέξεων "σπίτι ποῦ δὲν βλέπει ὁ ἥλιος, τὸ βλέπει ὁ ἰατρός," αἱ σημεριναὶ δὲ ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ μὴ διακρινόμεναι ἐπὶ καθαριότητι, ὀφείλουσιν εἰς τὸν ἥλιον τὴν προφύλαξιν τῶν ἀπὸ νόσων καὶ ἐπιδημιῶν.

Τὰ μικρόβια, καταστρεφόμενα ἐκ τῆς ἀμέσου δράσεως τοῦ ἡλίου, διατηροῦσι τούναντίον πᾶσαν τὴν μασματικὴν ιδιότητά των ἐν τῷ σκότει ἢ ἐν ἀμφιβύλῳ φωτί. Τὰ μικρόβια εἰσάγονται εἰς τὰ δωμάτια διὰ τῆς λάσπης τῶν ὑποδημάτων, διὰ τοῦ κοινορτοῦ τοῦ εἰσερχομένου ἐκ τῶν ἀνοικτῶν παραθύρων καὶ πρὸ πάντων διὰ πασχόντων ἐπισκεπτῶν.

Τὰ μικρόβια πολλαπλασιάζονται τάχιστα, τῆς ἐλλείψεως φωτὸς εὐνοούσης τὴν ἐπώασιν των. Ἄφ' ἑτέρου, οἱ πλείστοι τῶν βακτηριολόγων φρονοῦσιν ὅτι ὁ ἥλιος φονεῖ τὰ μικρόβια. Ἄρα, πρὸς ἐκλογήν δωματίου, πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψει τὴν ἐκθεσίαν του πρὸς τὸν ἥλιον. Κατὰ τὸν κ. Ζουγεῖρά, τὰ δωμάτια ἐνὸς οἰκῆματος πρέπει νὰ βλέπωσι πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, ἵνα ταῦτα ἐκτίθωνται εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐπὶ ἡμίσειαν ἡμέραν ἕκαστον. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως, καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀθήναις, οἱ ἰατροὶ συνιστῶσι τὰς ἀνατολικομεσημβρινὰς κατοικίας· διότι μόνον αὗται αἱ κατοικίαι ἔχουσι τὸν ἥλιον ὄλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν. Δὲν πρέπει, κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐκλέγωμεν κατοικίας ἐχούσας σκοτεινὰ δωμάτια, εἰς τὰ ὅποια εἶνε ἐπικίνδυνον καὶ ὑπὲρται νὰ κατοικῶσι.

Η ΝΟΗΣΙΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ.

ὑπὸ πολλῶν ἔχει ἐρευνηθῆ ἄν, ὑποτιθεμένου ὅτι κατωρθοῦτο νὰ μίθωσι τὰ ζῶα εἶδος τι ἐνάρθρου μεταδόσεως τῶν συναισθημάτων των, ἄραγε διὰ τῆς ὀμιλίας θὰ ἀπεκαλύπτον ἡμῖν ὅτι κέκτηνται διανοητικὰς ιδιότητας; Ὁ Βύχνερ καὶ ὁ Βροκά πιστεύουσι τοῦτο, ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν ἐρευνητῶν τοῦ θέματος τούτου εἶνε ἐπιφυλακτικοί. Ὁ Τζὼν Μίπουρρος, ὁ γνωστὸς ἀμερικανὸς κυνηγός, ὁ πιστεύων εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ διελθὼν πολλὰ ἔτη εἰς τὰ δίση, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἀντιληφθῇ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν βίον τῶν ζῶων, θεωρεῖ ταῦτα ἱκανὰ ν' ἀποκτήσωσι γνώσεις καὶ ἐπωφεληθῶσι τούτων, νὰ σκέπτονται καὶ νὰ κρίνωσιν ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ παρατηρεῖ, ὅτι αἱ διανοητικαὶ αὗται ἐνέργειαι εἶνε συχνότατα ἠνωμένοι μετ' ἀμαθείας πλησιαζούσης ἡλιθιότητα. Ὁ ἵππος εὐρίσκεται ἐπὶ ἑκατοντίδας γενεῶν εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις τῷ ὀμιλεῖ καὶ τὸν διδάσκει καὶ τὸν ἐξοικεῖοι πρὸς τὰ ἐμπόδια καὶ τοὺς κινδύνους· τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει τὸν ἵππον νὰ ἀφηνιάζῃ ὅταν, κατὰ τύχην, συναντήσῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἕνα ἀβλαβῆ παλαιὸν πῖλον. Ἐὰν ὁ ἵππος ἦτο λογικός, δὲν θὰ κατείχετο ὑπὸ τὸν ἀνοητότατον τοῦτον φόβον· καὶ ὅμως ὁ ἵππος ὅστις καταλαμβάνεται ὑπὸ φόβου δι' ἀσημαντον πρᾶγμα, δύναται νὰ διατρέξῃ πολλὰς λεύγας διὰ μέσου κρημνῶν ἐπὶ σκοπῷ νὰ πῖν ἕκ τινος μακρὰν κειμένης πηγῆς, ἢν ὁ ἐμπειρότερος τῶν ἐξερευνητῶν οὐδέποτε θ' ἀνεκάλυπτεν. Ὁ Δάρβιν ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν εἰς ἰχθὺς ἦτο κεκλεισμένος ἐντὸς ἀκουαρίου χωριζομένου εἰς δύο διὰ τινος ὑαλίνου πλακός· ὁ ἰχθὺς οὗτος ἔβλεπεν ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους τοῦ ἀκουαρίου ἄλλους μικροτέρους ἰχθεῖς, οὓς εὐχαρίστως θὰ ἔτρωγεν ἂν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τοῦ ὑαλίνου χωρίσματος. Ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἀπεπειράτο διαρκῶς νὰ κατορθώσῃ τὸ ἀκατόρθωτον τοῦτο, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ πῶς δὲν ἠδύνατο νὰ πλεύσῃ εἰς ὕδατα τὰ ὅποια ἔβλεπεν· ἀλλ' ἀπαξ βεβαιωθείς περὶ τοῦ ἀδυνάτου δὲν ἀπεπειράθη πλέον νὰ καταφύγῃ τοὺς ἀσυλληπτοὺς γείτονάς του. Ἡμέραν τινα ἀπέσυραν τὸ χωρίσμα. Ὁ μέγας ἰχθὺς δὲν ἀπεπειράθη νὰ προσβάλλῃ τοὺς μικροτέρους, τοὺς ὅποιους δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐγγίση μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Τοὺς ἐθεώρει ἀπροσβλήτους· τούναντίον κατέπτε τοὺς ἄλλους ἰχθεῖς, οὓς ἔρριψαν κατόπι. Ἡ στρουθοκάμηλος, ἥτις εἶνε τὸ ἀνοητότερον τῶν πτηνῶν, ἀφίνει βλακωδῶς τὰ ὠά της ἐκτεθειμένα εἰς τὰς καυστικώτατας ἀκτῖνας τοῦ ἀφρικανικοῦ ἡλίου, ἀλλὰ προσέχει νὰ τὰ θέσῃ καθέτως εἰς τὴν ἄμμον, ἥς λαμβάνει διὰ τοῦ ῥάμφους μικρὰν ποσότητα ἵνα καλύψῃ προφυλακτικῶς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὠοῦ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ προστατεύσῃ τὸ κέλυφος καθ' ἡλιόσεως, ἥτις ἠδύνατο νὰ βλάψῃ τὸ ἔμβρυον τὸ πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω ἀνερχόμενον. Ἡ ὀμολογουμένως εὐφυῆς αὕτη πρόνοια ἀπαντᾷται, ἐν τούτοις, παρὰ ζῶφ ὅπερ θὰ τραπῇ εἰς φυγὴν ἐπὶ

τῆ θεᾷ κυνηγοῦ καὶ θὰ ὑπύγῃ νὰ κρύψῃ ἡλιθίως, ὅπισθεν τοῦ δένδρου, μόνον τὴν κεφαλὴν του, ἀφῖνον ἐκτεθειμένον τὸ ἄλλο μέρος τοῦ σώματός του.

Τὸ ζήτημα τῆς νοήσεως τῶν ζώων ἐγένετο ἀντικείμενον πολλῶν σπουδαίων ἐργασιῶν. Πολλοὶ φιλόσοφοι καὶ φυσιολόγοι προσεπάθησαν νὰ ἀνεγείρωσι τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα τὸ μυστήριον τοῦτο, ἀλλὰ παρ' ὅλας τὰς ἐρεῖνας καὶ τὰ συμπερίσματά των, τὸ πρόβλημα μένει ἄλυτον. Διότι πρίν γε τούτου περιπλέκεται ἕνεκα τῆς δυσχερείας πρὸς ὀρισμὸν τῆς ἀκριβοῦς ὀροθετικῆς γραμμῆς μεταξὺ εὐφυίας καὶ ἐνστίκτου τῶν ζώων· εἶνε, δηλονότι, δύσκολον νὰ ὀρισθῇ ποία ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἐνέργεια ἐκάστης τῶν ἰδιοτήτων τούτων καὶ τίνι τρόπῳ τὸ ζῶον δρᾷ ὑπὸ τὴν ὄθησιν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἐτέρας κεχωρισμένως ἢ ἀμφοτέρων ἐν συνεργασίᾳ. Αἱ ἐρεῖναι, καὶ αἱ παρατηρήσεις αἱ γενόμεναι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ τῶν Οὐάλλας, Ἐδουαρδς, Ῥωμανές, Περριέ καὶ ἄλλων δὲν κατέληξαν, ἀληθῶς εἰπεῖν, εἰς ὀριστικὴν τινα λύσιν. Ὁ ἀμερικανὸς Βενιαμὴν Κίδ, ὁ πιστεύων εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, διηγεῖται τὰ ἀκόλουθα γεγονότα: "Πρὸ τινῶν ἐτῶν, εἶχον τὴν τύχην νὰ δυνηθῶ νὰ ἀναθρέψω, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς του, ἓνα κούκκον. Οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὸ εἶδος τῶν ἀποδημητικῶν, οἵτινες ἐπισκέπτονται τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ ἔαρ. Ἐφ' ὅσον ὁ κούκκος μου ἠῤῥαυεν εἰς ἡμέρας, αἱ δυνάμεις του ἠῤῥαυοντο ἐπίσης. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀποδημίας ἐπλησιάζε. Παρετήρουν μετὰ προσοχῆς πάντα τὰ κινήματα τοῦ πτηνοῦ. Εἶχεν ἀφοσίωσιν πρὸς με καὶ ἐκάθητο συχνὰ ἐπὶ τοῦ γραφείου μου ὑπὸ τὴν φέγγουσαν λυχνίαν. Ἐκεῖ, καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν μοὶ παρεῖχε τὸ περιεργότερον τῶν θεαμάτων. Ἐν πρώτοις ἔβλεπον τὴν συστολὴν τῶν μυῶν, τῶν πτερυγῶν. Ἡ κίνησις των ἔβαινεν αὐξουσα μετὰ πυρετώδους ταραχῆς. Ὁ κούκκος κατείχετο προφανῶς ὑπὸ τοῦ ἐνστίκτου τῆς πτήσεως. Ἡ αἰσθησις τῆς ἀποδημίας ἐξηγείρετο ἐν αὐτῷ καὶ κατεκυρίευεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του. Ἐπέισθην ὅτι ἔβλεπε διὰ τῆς φαντασίας τόπους μεμακρυσμένους, πρὸς οὓς ἄλλοι μετανάσται τοῦ εἶδους του εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει. Ἀλλὰ πῶς ἐγνώριζε τοῦτο, ἀφοῦ οὐδέποτε εἶχεν ἔλθει εἰς συνάφειαν μετ' ἄλλου κούκκου; Ἡμέραν τινὰ τῷ ἠνοιξα τὸ παράθυρον. Ἐπέταξε· καὶ εἶδον αὐτὸν προσανατολιζόμενον ἀκριβέστατα ὡς εἶχον προσανατολισθῆ καὶ οἱ ἄλλοι. Ἰπήκουσεν ἴσως εἰς τὴν ἐξ ἐνστίκτου ὄθησιν, ἤτοι εἰς αὐτομάτου τῶν ζώων κίνησιν· ἀλλὰ πῶς κατώρθωσε νὰ γνωρίσῃ τὴν διεύθυνσιν, ἣν ἔλαβον οἱ ἄλλοι κούκκοι, πρὸ πολλῶν ἐβδομάδων, ἀφοῦ οὐδεὶς τούτων ἠδυνήθη νὰ τὴν καταστήσῃ αὐτῷ γνωστὴν; Τοῦτο εἶνε αἰνίγμα, οὐ δὲν κατώρθωσα ἔτι νὰ εὔρω τὴν κλεῖδα.

Ὁ Δάρβιν ἀναφέρει ἐν ἄλλο παράδειγμα περὶ προσανατολισμοῦ τῶν ζώων. Κατ' ἄρχειν εἰς τὴν

ἀγγλικὴν κομητείαν τοῦ Κέντ, καὶ εἶχε στείλει τὸν ἵππον του σιδηροδρομικῶς καὶ δι' ἀτμοπλοίου εἰς τὴν νῆσον Οὐάιτ. Τὸ ζῶον ἔκαμνε τὸ ταξίδιον τοῦτο διὰ πρώτην φοράν. Μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον, ὁ Δάρβιν ἤρξατο, ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, νὰ ἐξέρχεται ἔφιππος. "Ὅσακις ἐξηρχόμην, λέγει, εἰς τὴν νῆσον ἐλεύθερα τὰ ἡνία, ὁ ἵππος μου ἐλάμβανε τὴν πρὸς τὴν παραλίαν διεύθυνσιν, παρατηρῶν πρὸς τὸ μέρος τῆς κομητείας τοῦ Κέντ, ἣς ἀπείχομεν τριακοσίας λεύγας τοῦλάχιστον· εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι εἰάν δὲν μᾶς ἐχώριζεν ἡ θάλασσα, ὁ ἵππος μου θὰ μὲ ἐπανέφερεν εἰς Ἀγγλίαν, ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκετο στάβλος του. Δύναται τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι τὸν ἠσθάνετο ἐξ ἀποστάσεως;"

Ὁ Κίδ εἶναι τῆς γνώμης ὅτι εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας τοῦ προσανατολισμοῦ, τὸ ζῶον βοηθεῖται ἀπὸ συρροὴν παρατηρήσεων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς νοημοσύνης ὅσον καὶ τοῦ ἐνστίκτου του. Λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ φῶς, τὴν θερμοκρασίαν, τὰς ἀναθυμιάσεις, τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, κλπ., ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν ιδεῶν, ἄνευ συσχετίσεως γνώσεων τινῶν.

Ἡ θεωρία τοῦ ἐνστίκτου (τοῦ αὐτομάτου) συνήνητσε πλείονας ἀντιφρονουῦντας ἢ ὀπαδοῦς. Ἡ Miss Washburn συνέλεξε πάσας τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμας εἰς βιβλίον, ὑπὸ τὸν τίτλον "The Animal Mind." Ὁ Ἀσέ-Σουπλέ φρονεῖ ὅτι τὸ ζῶον διδάσκειται παρὰ τῶν γονέων του ὡς τὸ παιδίον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός του. Τὸ ζῶον γνωρίζει ὅ,τι τῷ διδάσκουσι, καὶ ἐπειδὴ σκέπτεται, ἀναπληροῖ ὅ,τι ἀγνοεῖ διὰ συμπερασμάτων, ὡς ὁ ἄνθρωπος· δὲν δύναται μόνον τὰ ἐννοῆσιν τὰ πράγματα εὐκρινῶς, διότι ἡ ἀντίληψις του εἶνε περιορισμένη. Ἐὰν ἠδύνατο νὰ ὀμιλῇ καὶ νὰ ἐννοῇ τὸν πρὸς αὐτὸ ὀμιλοῦντα, θὰ ἀντελαμβάνετο περισσότερα. Τοῦτο φρονεῖ καὶ ὁ Γκάρνερ, ὁ ἐκπαιδευτὴς τῶν πιθήκων τοῦ Κόγκο. Ὁ Τζῶν Μπούρρος γράφει, ὅτι ἡ ἀντίληψις παρὰ τοῖς ζῴοις ἄρχεται διὰ φυσιολογικῆς ἐνεργείας, ἣτις δύναται νὰ μεταμορφωθῇ, ἐὰν συντρέξωσιν αἱ περιστάσεις, εἰς ψυχολογικὴν ἐνέργειαν.

Συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω εἶνε ὅτι ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον θὰ ἀντιληφθῇ τὰς διανοητικὰς ιδιότητας τῶν ζώων, ὅταν αὐτὸς ἔλθῃ εἰς θέσιν νὰ ἐννοῇ κάλλιον τὰ ζῴα. Ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης θὰ παρέλθωσι πολλαὶ χιλιάδες ἐτῶν. Θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς, ἀλλ' οἱ σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης ἔχουσιν ὑπομονήν. Ἄς ἔχωμεν, λοιπόν, τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡμέραν τινὰ τὰ ζῴα θὰ ἀποδείξωσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἔχουσιν ἀληθῶς πνεῦμα, ὅταν ὁ ἄνθρωπος θὰ δυνηθῇ πράγματι νὰ συνομιλῇ μετ' αὐτῶν καὶ ἐννοῇ τὰς ιδέας των.

Ι. Π. Χρ.

Βιονομικὴ ἀρχή. Πᾶς ἄνθρωπος καθίσταται ὅλος παρίσταται ἐν τῷ στοχασμῷ ἡμῶν.